

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər
Zəlzələlərin
artmasının
səbəbi
bilindi
yazısı səh.14-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 22 noyabr 2024-cü il Cümə № 211 (8584) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

AI deşifrə olunmuş kəşfiyyatçıları
sərhədimizdən qaçırır?

Paşinyan hökuməti
Avropadan axan
avroların qarşılığında
casus şəbəkəsinin
ömrünü uzada bilər

yazısı səh.7-də

Generalın oğlu "türmələrə
rəis müavini" göndərildi

yazısı səh.3-də

Damlanı hüquq-mühafizə
orqanlarına çağırıblar

yazısı səh.12-də

Boşanan kişilərə bəd
xəbər: aliment artırılır

yazısı səh.3-də

"Milli azlıqlar hesabatı"nın
arxasındakı qara niyyət

yazısı səh.4-də

İrəvana 100 milyardlıq
təzminat davası

yazısı səh.6-də

ABŞ senatorlarının Bakıda
uydurduğu yalanlar...

yazısı səh.8-də

Sabah COP29 yekunlaşır -
daha bir uğur hekayəsi

yazısı səh.9-də

"07" qiymətinə
xaricdən eşşək alırıq

yazısı səh.10-də

Türkiyə "dərindən dövləti"nin
sirri - nüvə silahı...

yazısı səh.11-də

Kiyevdən diplomatik qaçış - Rusiya
Ukraynaya nə atacaq ki?

yazısı səh.13-də

Ermənistan daha 78 ədəd ATAGS alır

yazısı səh.11-də

FRANSA BAKIYA QARŞI DİPLOMATİK DEMARŞ HAZIRLIĞINDA

COP29-a qarşı əvvəldən çirkin niyyətini ortaya qoyan Makron administrasiyası indi qabaqdangəlmişlik edərək "düşmənçiliyi dayandırmağa" çağırır, halbuki diplomatik gərginliyi artırır; Paris nə istəyir - "qoca qitə"ni üzərimizə salmaq, yoxsa...

yazısı səh.5-də

Elmi adların ləğvi gündəmə gəlir

Nazir Emin Əmrullayevin "kimsə nə vaxtsa elmi ad alıbsa, ona ömrünün axırına kimi yüksək maaş verməli deyilik" fikrinə reaksiyalar - alimlər arasında narazılıq yarada bilər

yazısı səh.3-də

Şahlar Əsgərov:
"91-lər"i
YAP-dan Ramiz
Mehdiyev
uzaqlaşdırdı"

yazısı səh.4-də

Azad
Rəhimovun
oğlu iştiratqa
nələr deyib?

yazısı səh.12-də

Nazir
sensasion
eyhamı -
cərimələr yığılıb
hara gedir?

yazısı səh.6-də

Zəngəzur dəhlizi 4 ilə açılacaq?

“Azərbaycan və Türkiyə Çindən başlayaraq Londona qədər gedən çox vacib bir dəhlizin parçasıdır”.

Məlumatla görə, bunu Türkiyənin nəqliyyat və infrastruktur naziri Abdülkadir Uraloğlu bildirib.

O qeyd edib ki, hazırda Bakı-Tiflis-Qars marşrutu olsa da, bununla bağlı müəyyən gecikmələr var.

“Mütləq alternativlərə ehtiyac olduğu üçün Zəngəzur dəhlizi qiymətlidir. Azərbaycan tərəfindəki işlər olduqca yaxşıdır. Mən Azərbaycanın rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad bəylə zaman-zaman görüşürəm, dünən də lazımi dəyərləndirmələri etdik. Türkiyə tərəfində də önümüzdəki aylarda çalışmağa başlayacağıq. 4 il müddətində bu çalışmaları bitirib fəaliyyətə başlayacağımızı düşünürəm” - Uraloğlu İTV-yə müsahibəsində bildirib.

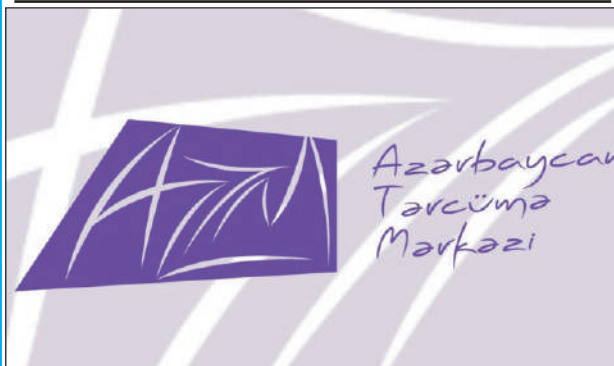
Azərbaycanlı qadın Türkiyədə öldürüldü

Türkiyənin Sakarya vilayətində Azərbaycan vətəndaşı olan qadın öldürülüb.

Bu barədə “İhlas” xəbər agentliyinə istinadən xəbər verir.

Bildirilir ki, Adapazarı adlanan bölgədə 32 yaşlı Şəlalə Mirzəli küçədə keçmiş sevgilisi tərəfindən güllələnib. O, xəstəxanaya çatdırılsa da, həyatını xilas etmək mümkün olmayıb. Məlumatla görə, Şəlalə Mirzəli işə gedən zaman güllələnib.

Qətl törətməkdə şübhəli bilinən 45 yaşlı Alaattin A. polis tərəfindən saxlanılıb. Hadisə yerindən sübutlar götürülüb.

Tərcümə Mərkəzi ləğv edildi

Azərbaycanda iki dövlət qurumu ləğv edilib.

Prezident İlham Əliyev bununla bağlı sərəncam imzalayıb.

Sərəncama əsasən, “Azərbaycan Dövlət Tərcümə Mərkəzi” və “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Dil Komissiyası yanında Monitoring Mərkəzi” publik hüquqi şəxslər ləğv edilib. Nazirlər Kabineti qurumların ləğv edilməsi ilə bağlı on gün müddətində zəruri tədbirlər görməli, publik hüquqi şəxslərin tərcümə və dövlət dilinin tətbiqi sahəsində funksiyalarının aidiyyəti dövlət orqanlarına (qurumlarına) ötürülməsi ilə bağlı təkliflərini iki ay müddətində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etməli, normativ hüquqi aktların təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflərini iki ay müddətində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etməlidir.

Hökumət həmçinin sözügedən publik hüquqi şəxslərin ləğvi ilə əlaqədar onların istifadəsində olan dövlət əmlakı ilə bağlı təkliflərini üç ay müddətində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etməlidir.

Maqnit qasırğası 1 həftə davam edəcək

Yer kürəsində maqnit qasırğası başlayıb.

Qasırğanın şiddəti heç bir narahatlıq verməyən ən aşağı həddədir.

Saat 21:00-a doğru yenidən zəifləyən qasırğa 21-dən 22-nə keçən gecə şiddətini zəif pozuntulara verəcək.

Sabahın ən nəzərəcarpan saatları 12:00-dan 18:00-dək olan dövrüdür. Belə ki həmin vaxt Yerdə zəif geomagnit qasırğası dalğası hökm sürəcək.

Noyabrın 23-dən 24-ü axşam 18:00-dək qasırğanın şiddəti nisbətən azalaraq kiçik pozuntular şəklində olacaq. Lakin 24 noyabr saat 18:00-dan etibarən təqribən 3 gün Yerdə zəif geomagnit dalğaları təsir göstərəcək. Nəhayət, 27 noyabr saat 18:00-dan qasırğanın şiddəti bir qədər azalacaq.

Sosial artımlar 3 milyon insanı əhatə edəcək

Ölkə başçımız tərəfindən növbəti ildə böyük sosial islahat paketinin həyata keçiriləcəyi elan olunub. Bunu əmək və əhalinin sosial müdafiəsi naziri Sahil Babayev Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət və iqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitələrinin birgə keçirilən iclasında deyib.

O qeyd edib ki, minimum əmək haqqı və minimum pensiya, eyni zamanda sosial ödənişlərdə artımların edilməsi, ümumilikdə pensiyaların indeksləşdirilməsi həyata keçiriləcək. “Bu sosial islahat paketi 3 milyona qədər insanı əhatə edəcək”, - nazir bildirib.

Sahil Babayev vurğulayıb

ki, ölkəmizdə yaşayan bütün insanların rifahı siyasətin ana xəttini təşkil edir. “Bu baxımdan 2025-ci il büdcəsi məhz sosial çağırışlara cavab vermək üçün hazırlanıb. Dövlət büdcəsində gələn il sosial xərclər 16,9 milyard manat vəsait ayrılıb. Sosial müdafiə və sosial təminat xərcləri cari illə müqayisədə 10% artıq olacaq. Xərclərin 96%-i əhaliyə ödənişlərin payına düşür. 7,2 milyard manat əmək pensiyalarının maliyyələşdirilməsinə yönəldiləcək. Əmək pensiyalarının orta məbləği 531 manat çatması proqnozlaşdırılır. 2019-cu ildə əmək pensiyalarının orta məbləği cəmi 264 manat idi. Yaşa görə əmək pensiyalarında rəqəm daha yüksəkdir, burada rəqəm 569 manat olacaq. 2019-cu ildə bu 292 manat idi. Bütün artımlar əhəmiyyətli artımlardır”.

İş adamının ölkədən çıxışına qadağa

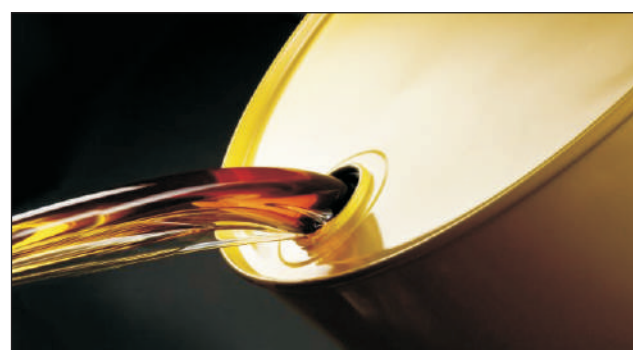
İş adamı Ələsgər Əbdülməli oğlu Əliyevin ölkədən çıxışına məhdudiyyət qoyulur.

Ə.Əliyevlə bağlı Bakı Kommersiya Məhkəməsinə müraciəti Dövlət Vergi Xidməti Bakı Şəhəri Lokal Gəlirlər Baş İdarəsi edib.

Mahiyyyət xüsusi icraat - vergi ödəyicisi olan fiziki şəxslərin və ya hüquqi şəxslərin icra orqanının rəhbərinin ölkədən getmək hüququnun müvəqqəti məhdudlaşdırılması haqqında işlər üzrə icraatdır (xüsusi icraat). İş hakim Nərimin Əhmədovanın sədrliyi ilə noyabrın 29-da baxılacaq.

Qeyd: Bir neçə il öncə, iş adamının yerli mediada müraciəti dərc edilmişdi. Ə.Əliyev iddia edirdi ki, “Eurohome” tikinti bazasının sahibi Azay Möhnətovun bacısı oğlu Binyetov Elvin Səxavət oğlu dələduzluq yolu ilə onun 67 000 ABŞ dolları məbləğində vəsaitini ələ keçirib və məhkəmə qətnamələrinə baxmayaraq borcu qaytarmır.

Azərbaycandan neft alan ölkələr hansılardır?

2024-cü ilin yanvar-oktyabr aylarında Azərbaycandan 12,7 milyard dollarlıq xam neft və xam neft məhsulu ixrac olunub. Dövlət Gömrük Komitəsi ixrac ünvanlarını statistik dəyərə görə belə sıralayıb: İtaliya, Çexiya, Xorvatiya, Hindistan, İsrail, Portuqaliya, Almaniya, Böyük Britaniya, Rumıniya, Tunis, Tailand, Türkiyə, İndoneziya, Serbiya, Yunanıstan, İspaniya, İrlandiya, Niderland, Urquvay, Polşa, Fransa, Avstriya, Bolqarıstan, Özbəkistan.

Noyabrın 20-də “AzəriLayt” markalı Azərbaycan neftinin bareli 74,88 dollara satılıb.

2024-cü ilin dövlət büdcəsində bir barel neft 75 dollardan götürülüb, “AzəriLayt” yanvara 80,19, fevrala 86,28, marta 87,51, aprele 91,85, maya 89,10, iyuna 82,75, iyula 90,06, avqusta 84,02, sentyabra 81,56, oktyabra 75,19, noyabra 73,85 dollarla başlayıb.

Beynəlxalq öhdəliyə görə, Azərbaycanın gündəlik xam neft hasilatı 551 min bareli öte bilməz.

Kondensatla birlikdə neft hasilatı 2008-ci ildə 44,5 milyon ton, 2009-cu ildə 50,4 milyon ton, 2010-cu ildə 50,8 milyon ton, 2011-ci ildə 45,6 milyon ton, 2012-ci ildə 43,4 milyon ton, 2013-cü ildə 43,5 milyon ton, 2014-cü ildə 42 milyon ton, 2015-ci ildə 41,6 milyon ton, 2016-cı ildə 41 milyon ton, 2017-ci ildə 38,7 milyon ton, 2018-ci ildə 38,8 milyon ton, 2019-cu ildə 37,4 milyon ton, 2020-ci ildə 34,5 milyon ton, 2021-ci ildə 34,6 milyon ton, 2022-ci ildə 32,6 milyon ton, 2023-cü ildə 30,2 milyon ton, 2024-cü ilin yanvar-oktyabr aylarında 24,1 milyon ton göstərilib.

Netanyahu və Qallantın həbsinə order verildi

beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi (BCM) İsrailin baş naziri Benjamin Netanyahu və keçmiş müdafiə naziri Yoav Qallantın həbsinə dair order verib.

Musavat.com xəbər verir ki, bu barədə UNIAN məlumat yayıb.

Orderin verilməsinin səbəbi Qəzzadakı hərbi cinayətlərdir.

BCM-in açıqlamasına görə, hər iki şəxs Qəzzadakı mülki əhalini həyatı vacib resurslardan - ərzaq, su, dərman və tibbi avadanlıqlar, eləcə də yanacaq və elektrik enerjisindən məhrum edib.

Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi həmçinin HƏMAS-ın hərbi qanadının komandiri Məhəmməd Əd-Deyfin həbsinə order verib.

Bakıda 7 ay sonra daha bir böyük tədbir olacaq

Azərbaycan 2025-ci ilin iyun ayında “Davamlı Meşəçilik və Biomüxtəliflik üçün Sinerji: Yaşıl Dünya naminə Əməkdaşlıq Dialoqu” adlı Beynəlxalq Konfransa ev sahibliyi edəcək.

Bunu Azərbaycan Respublikasının ekologiya və təbii sərvətlər nazirinin müavini Vüqar Kərimov COP29 çərçivəsində “İqlim və biomüxtəliflik arasında əlaqə: dayanıqlı gələcək üçün integrasiya olunmuş həllər” adlı tədbirdəki çıxışı zamanı bildirib.

Tədbir meşəçilik və biomüxtəliflik sahəsində global çağırışları müzakirə etmək üçün elm adamlarını, ekoloqları, siyasətçiləri, beynəlxalq təşkilatları, özəl sektor və vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrini bir araya gətirəcək.

“Biz ali təhsil müəssisələrində bir fakültə yaşamaşından qaçmağa çalışırıq”. Bunu Milli Məclisin komitələrinin birgə iclasında elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev deyib.

Sabiq maliyyə naziri, professor Fikrət Yusifov mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”-a fikirlərini bölüşüb: “90-cı illərdə Azərbaycan çətin iqtisadi və maliyyə durumunda idi. Ümumi büdcəmiz 90-cı illərin əvvəlindəki 350

pay ayrılır. Elm və texnikanın sürətlə inkişaf etdiyi indiki dövrdə biz də özümüzü əsaslı şəkildə elmə tutmalıyıq. Unutmayaq ki, biz 44 günlük savşda da elmin nailiyyətləri ilə ərşəyə gəlmiş silahlarla qələbə çaldıq...”

çəsinədən ayrılan vəsaitlərin böyük hissəsinin əməkdaşlarına yönəldilməsi, yeni elmi layihələrin maliyyələşdirilməsinə mane olur. Bu, xüsusilə gənc alimlər üçün tədqiqat imkanlarını məhdudlaşdırır və onların elmi fəaliyyətə cəlb edilməsini

Generalın oğlu “türmələrə rəis müavini” göndərildi

Penitensiar xidmətdə yeni təyinat olub. Manset.az xəbər verir ki, bununla bağlı ədliyyə naziri Fərid Əhmədov əmr imzalayıb. Əmrə əsasən, ədliyyə nazirinin sabiq müavini, general-mayor Aydın Qasımovun oğlu Rauf Qasımovda Penitensiar xidmətin rəisi general-mayor Mirsaleh Seyidovun müşaviri təyin edilib. R.Qasımovda daha əvvəl Azərbaycan Yərustü Nəqliyyat Agentliyində çalışıb.

Qeyd edək ki, A.Qasımov uzun illər ədliyyə orqanlarında yüksək vəzifələrdə - Penitensiar Xidmətin rəisi, Məhkəmə Qərarlarının icrası Baş İdarəsinin rəisi kimi fəaliyyət göstərmiş.

Boşanan kişilərə bəd xəbər: aliment artırılır

2025-ci ilin yanvarın 1-dən etibarən Azərbaycanda alimentin minimum məbləği 235 manatdan 246 manata qaldırılacaq.

Məsələ Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsi ilə iqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin birgə iclasında müzakirəyə çıxarılıb.

Bildirilib ki, “Azərbaycan Respublikasında 2025-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında” qanun layihəsində yaşayış minimumu uşaqlar üçün 246 manat məbləğində müəyyən edilib. Bu, həm də alimentin minimum məbləği deməkdir.

İqtisadiyyat Nazirliyinin şöbə müdiri Hüseyn Hüseynov iclasda söyləyib ki, uşaqlar üçün yaşayış minimumunun 2028-ci ildə 275 manat olacağı proqnozlaşdırılır. Qeyd edək ki, alimentin minimum məbləği 2023-cü ildə 220 manat, 2024-də 235 manat olub.

Baş nazirdən şəhid ailələri ilə bağlı yeni qərar

Səhid ailələrinin yaşayış sahəsi uçotuna dair yeni qaydalar təsdiq edilib. Qaydalara əsasən, yaşayış sahəsinə ehtiyacı olan şəxs qismində uçota alınmış şəhid ailəsinin üzvü vəfat etdiyi halda, eləcə də hər hansı bir səbəbdən yaşayış sahəsinə ehtiyacı olan şəxs qismində uçota alınmış şəxsə sonradan şəhid statusu verildiyi halda, həmin şəxsin uçotu onun ailə üzvləri üçün saxlanılacaq.

Uçota alınmış şəxsin uçotunun onun ailə üzvləri üçün saxlanması üçün ailə üzvlərinin birgə razılığı əsasında ailənin yetkinlik yaşına çatmış üzvlərindən biri təmsilçi olaraq uçota alınmış şəxsin vəfat etdiyi gündən etibarən 3 ay müddətində yerli icra hakimiyyəti orqanı və ya bələdiyyə orqanına və yaxud “Şəhid ailələri üzvlərinin, müharibə ilə əlaqədar xəsarət almış hərbi qulluqçuların və əlilliyi müəyyən edilmiş şəxslərin müraciətləri üzrə vahid əlaqələndirmə mərkəzləri”nə ərizə ilə müraciət

Elmi adların ləğvi gündəmə gəlir

Nazir Emin Əmrullayevin “kimsə nə vaxtsa elmi ad alıbsa, ona ömrünün axırına kimi yüksək maaş verməli deyilik” fikrinə reaksiyalar - alimlər arasında narazılıq yarada bilər

Nazir bildirib ki, büdcədən ayrılan elmi xərclərin əsas hissəsi əməkdaşlarının ödənişidir: “Biz ödəniş elmi nəticələrə bağlamalıyıq. Kimsə nə vaxtsa elmi ad alıbsa, ona ömrünün axırına kimi yüksək maaş verməli deyilik. Elm mütləq layihə əsaslı maliyyələşmə sistemində keçməlidir. Biz 100-ə qədər elmi nəticəsi olan alimə əlavə ödənişlər etməyə başlamışıq. Burada elmi adlara yox, ölçülə bilən elmi fəaliyyətə görə ödəniş olunsun. İslahatların əsası budur ki, pul adlara görə verilməyəcək, elmi fəaliyyət əsas götürüləcək”.

Qeyd edək ki, Azərbaycanda son illərdə akademiklərin və müxbir üzvlərin sayında azalma baş verir. Rəsmi məlumatlara görə, 2015-ci ildə ölkəmizdə 65 akademik, 113 müxbir üzv olub. Akademiklərin sayı 2020-ci ildə 63-ə, 2021-ci ildə 59-a, 2022-ci ildə 57-yə düşüb. Eyni qaydada müxbir üzvlərin də sayı azalıb. Müxbir üzvlərin sayı 2020-ci ildə 95-ə, 2022-ci ildə isə 87-yə enib. Akademiklər Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvləridir. Həqiqi üzv seçilən şəxslər sonradan akademik elmi adını alır, müxbir üzvlərə isə bu ad verilmir. Həqiqi üzv müxbir üzvdən bir pillə daha yuxarı elmi addır.

Qaydalara görə, akademik öncə müxbir üzv seçilməlidir. Akademiklərin seçilməsinə yalnız akademiklər, müxbir üzvlərin seçilməsinə isə həm akademiklər, həm də müxbir üzvlər səs verir.

milyon ABŞ dollarından həmin illərin sonlarında bir milyard dollara çatmışdı. Ona görə həmin illərdə elmə istəsək də, lazımı vəsait ayrımaq mümkün deyildi. İndi isə dövlətin büdcəsi o illərlə müqayisədə 10 dəfəyə böyüyüb. Belə olan halda, elmlə bağlı xərclərə əsaslı şəkildə yenidən baxılmalı və paralel olaraq elmə ayrılan vəsaitlərin meyarları müəyyən olunmalıdır. Yalnız əmək haqqı alan alimdən elmi məhsul gözləmək mümkün deyil. Alim elmlə fundamental şəkildə məşğul olmalıdır. Bunun üçün isə vəsait lazımdır. Baxın, bizdə elmi müəssisələrdə nə qədər elmi adı olan alimlər var? Bu, nəticəsiz kəmiyyət göstəriciləridir. Biz elmdə o vaxt inqilab etmiş olarıq ki, elmin kəmiyyət göstəricilərindən konkret nəticələri ortaya qoya bilən keyfiyyət göstəricilərinə keçə bilək. Elmlər Akademiyası sistemində fəaliyyət göstərən elmi institutlar fundamental elmlə məşğul olmalıdırlar. Bu gün bu sualı bizim elm müəssisələrinin rəhbərlərinə verdikdə onlar elmə ayrılan vəsaitlərin azlığından şikayətlənir və bu qədər vəsaitlə fundamental elmi araşdırmaların aparılmasının qeyri-mümkünlüyünü deyirlər. Bu həqiqətdir. Çox təəssüf ki, bu gün Azərbaycanda elmə ayrılan xərclər real aparılan müqayisələrlə Sovet dövründə Azərbaycanda elmə ayrılan vəsaitdən azdır. Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində elmə həmin ölkələrin ümumi daxili məhsulundan əhəmiyyətli

Təhsil eksperti Kamran Əsədov da mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”-a fikirlərini bildirib. O deyib ki, Azərbaycan elmi sistemində ənənəvi olaraq elmi adlar alimlərin fəaliyyətinin əsas qiymətləndirmə meyarı kimi qəbul edilir: “Professor, dosent və akademik kimi titulların alınması elmi nailiyyətlərin tanınması baxımından əhəmiyyətli olsa da, bu sistemin müasir tələblərə cavab verməkdə çətinlik çəkdiyi görünür. Elm və təhsil naziri Emin Əmrullayevin “elmi adlara görə ömürlük maaş təminatı əvəzinə elmi fəaliyyətin nəticələrinə əsaslanan maliyyələşməyə keçidin zəruriliyi” barədə açıqlamaları, Azərbaycanın elmi sistemində genişmiqyaslı islahatların vacibliyini ortaya qoyur. Bu yanaşma həm maliyyə resurslarının daha səmərəli istifadəsini təmin etmək, həm də elmi fəaliyyətin innovativliyini artırmaq məqsədi daşıyır.

Elmi adlara əsaslanan mövcud sistemin bir sıra ciddi problemləri var. Birincisi, elmi adların ömürlük maddi üstünlüklər təmin etməsi çox vaxt alimlərdə gələcək tədqiqatları motivasiyanın azalmasına səbəb olur. Bu, elmi fəaliyyətin dinamikliyinə aşağı salır və elmi yeniliklərin inkişafını çətinləşdirir. İkincisi, elmi adlar çox vaxt araşdırmaların keyfiyyətindən daha çox onların kəmiyyətinə əsaslanaraq verilir. Bu isə beynəlxalq standartlarla müqayisədə Azərbaycanın elmi nəticələrinin rəqabət qabiliyyətini azaldır. Üçüncüsü, dövlət büt-

çətinləşdirir. Nazirin təklif etdiyi dəyişikliklər elmi nəticələrin maliyyələşmədə əsas rol oynamasını nəzərdə tutur. Bu yanaşma elm sahəsində layihə əsaslı maliyyələşmə sistemində keçidi tələb edir. Layihə əsaslı maliyyələşmə alimlərin təqdim etdiyi konkret elmi nəticələrə, o cümlədən beynəlxalq nəşrlərə, patentlərə, tətbiqi tədqiqatlara və digər ölçülə bilən nailiyyətlərə görə həyata keçirilir. Belə bir sistem alimləri elmi fəaliyyətin keyfiyyətini yüksəltməyə təşviq edir və maliyyə resurslarının daha məqsədyönlü istifadəsini təmin edir. Bundan əlavə, yeni yanaşma gənc alimlər üçün daha geniş imkanlar yaradaraq onların tədqiqat fəaliyyətinə cəlb edilməsini stimullaşdırır”.

Ekspert hesab edir ki, elmi adların ləğvi mümkün olsa da, bu, çox ciddi dəyişikliklər tələb edən radikal addımdır: “Mövcud sistemdə elmi adlar uzun illər boyunca elmi fəaliyyətin əsas qiymətləndirmə vasitəsi olub. Buna görə də bu adların birdən-birə ləğv edilməsi alimlər arasında narazılıq yarada bilər. Bunun əvəzinə, elmi adların simvolik əhəmiyyətinin saxlanması, lakin maliyyələşmə və motivasiya sistemində nəticəyönlü yanaşmanın tətbiqi daha məqsəduyğun ola bilər. Bu məqsədlə elmi fəaliyyətin qiymətləndirilməsi üçün obyektiv meyarlar hazırlanmalıdır”.

Kamran Əsədov hesab edir ki, Azərbaycanda bu islahatların tətbiqi mərhələli şəkildə həyata keçirilməlidir: “İlk mərhələdə elmi adlara əsaslanan maaş sistemi ilə layihə əsaslı maliyyələşmə paralel şəkildə tətbiq oluna bilər. Bu yanaşma alimlərə yeni sistemə uyğunlaşmaq üçün vaxt tanıyır və onların gəlir mənbələrinin birdən-birə azalmasının qarşısını alır. Eyni zamanda elmi fəaliyyətin ölçülməsi üçün obyektiv və şəffaf mexanizmlər yaradılmalıdır. Bu mexanizmlər beynəlxalq standartlara uyğun olmalı və elmi nəticələrin keyfiyyətini dəqiq şəkildə qiymətləndirilməlidir. Gənc alimlərin elmi fəaliyyətə cəlb edilməsi üçün xüsusi qrant proqramları hazırlanmalı və onların peşəkar inkişafı dəstəklənməlidir”.

□ **Afaq MİRAYIQ,**
“Yeni Müsavat”

16 oktyabr 1992-ci ildə 91 nəfərdən ibarət ziyalı qrupu Naxçıvan Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyevə müraciət edərək, onu siyasi mübarizədə lider olaraq gördüklərini və ətrafında birləşdiklərini elan etmişdi. 24 oktyabr 1992-ci ildə Heydər Əliyev bu müraciətə cavab vermiş və təklifi qəbul etmişdi.

21 noyabr 1992-ci ildə isə Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) təsis konfransı keçirilmiş, 550 nəfərin iştirak etdiyi konfransda Heydər Əliyev partiya sədri seçilmişdi. Heydər Əliyevə müraciət edən ziyalılar qrupu partiyanın tarixinə "91-lər" olaraq düşüb.

Modern.az saytı Yeni Azərbaycan Partiyasının 32-ci ildönümü ərəfəsində "91-lər"in nümayəndəsi, eks-deputat Şahlar Əsgərovla həmsöhbət olub.

Şahlar Əsgərov bildirib ki, Yeni Azərbaycan Partiyası 1992-ci ildə zərurətdən yaranıb: "O zaman Azərbaycanın qarşısında böyük problemlər vardı. Nəticədə ziyalılardan ibarət bir partiyanın qurulmasına zərurət yaranı. 91 nəfər ziyalı Ümummilli lider Heydər Əliyevə müraciət etdi. Yeni Azərbaycan Partiyasının "qızıl fondu" elan olunmuş "91-lər"in 6 nəfəri akademikdir, aralarında onlarla professor var".

1992-ci ilin 16 oktyabrında Naxçıvan Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyevə müraciət edərək onu Azərbaycanda hakimiyyət uğrunda açıq və

fəal mübarizəyə səsləyən 91 nəfər ziyalı məktub hazırlayarkən bəzi şəxslər ora imza atmaq istəməyiblər. Məlumatlara görə, Heydər Əliyevə müraciət edən "91-lər"ə qoşulmaq istəməyənlər arasında akademik Ramiz Mehdiyev də olub.

Şahlar Əsgərov Prezident Administrasiyasının keçmiş rəhbəri Ramiz Mehdiyevin "91-lər"ə münasibətindən danışır. Deyir ki, məhz onun sayəsində vaxtilə "91-lər" YAP-dan incik salınıb və tədricən uzaqlaşdırılıb: "Ümummilli lider Heydər Əliyev onlardan "sizin adınız niyə "91-lər" arasında yoxdur?" soruşanda deyirdilər ki, "cənab Prezident, sizi xalq çağırırdı, biz də xalqın bir üzvüyük". Amma bu fikir elmə ziddir. Xalq kütlədir, kütlə isə yaradıcı deyil. Yaradıcı olan fərdlərdir.

"91-lər" yaradıcıdır, onlar Heydər Əliyevi çağırırdılar. 1987-ci ildən 1991-ci ilə qədər Heydər Əliyev tənqid ediləndə xalq onu müdafiə etmədi. Deməli, ortada olan fərdlərdir. Amma onlar deyirdilər ki, "xalq sizi çağırırdı, biz onların üzvləriyik". Əlbəttə, Ziya Bünyadovun, Xəlil Rza Ulutürkün arxasında xalq dururdu, akademiklərin, professorların arasında xalq var idi. Amma xalq yaradıcı deyil. Xalqın beynində ideyanı əkməlisən, onu əkməsən bitməz. İdeyanı xalq yox, onun fərdləri yaradır və xalq xoşbəxt olur".

"91-lər"i YAP-dan Ramiz Mehdiyev uzaqlaşdırdı"

Yeni Azərbaycan Partiyasının 32-ci ildönümündə "91-lər"in nümayəndəsi Şahlar Əsgərov PA-nın sabiq rəhbərini ittiham etdi

Ş.Əsgərovun sözlərinə görə, bu gün "91-lər"lə Yeni Azərbaycan Partiyasının gənc üzvləri arasında görüşün təşkilinə ehtiyac var: "O dövrdə Heydər Əliyev Naxçıvanda yaşayırdı və Bakıya gəlməsinə bir növ qadağa qoyulmuşdu. Böyük dövlət-

lər bilirdilər ki, Heydər Əliyev Bakıda yaşasa, Azərbaycan tam müstəqil olacaq və nefti ələ keçirə bilməyəcəklər. Ona görə də Heydər Əliyevin Bakıda yaşamasına mane olurdular. Bu səbəbdən YAP Naxçıvanda təsis olundu. Heydər Əliyevə yazılan

məktub belə adlanırdı: "Azərbaycan sizin sözünüzü gözləyir". Bu məktub Ulu öndərin Bakıya dəvəti idi. Onun Bakıya gəlməsi böyük qüvvələrin arzularını ürəyində qoydu. Heydər Əliyevə qoyulmuş o qadağanı "91-lər" götürdü. Ulu öndərə çox ya-

xın olan adamlardan eşitdiyim sözü deyim, Heydər Əliyev "91-lər"in siyahısına baxanda Kommunist Partiyası dövründə vəzifə verdiyi adamların adını görməmişdi.

"91-lər" Heydər Əliyevi təmənnəsiz müdafiə ediblər. "91-lər"in fəaliyyətinin təməlinə təmənnəsizlik durur. Bunu Prezident İlham Əliyev də bildirib. Onlar Azərbaycanın taleyini düşünüb yola çıxdığına görə gənclərlə görüş əhəmiyyətlidir".

Şahlar Əsgərov gənc YAP-çılara tövsiyə edib ki, Vətəni nəyinsə xatirinə sevmək lazım deyil: "Vətəni vəzifə xətrinə sevmək yaxşı vətəndaş deyil. Vətən minnətsiz sevilməlidir, "91-lər"in arasında olmaq yoxdur. Onlar Heydər Əliyevi özləri üçün yox, Vətən üçün çağırırdılar. Vətəni sevmək lazımdır, bu sevgi həqiqi olmalıdır. Bu sevgi neft xatirinə, vəzifə xatirinə olmamalıdır".

□ "Yeni Məsavət"

"Milli azlıqlar hesabatı"nın arxasındakı qara niyyət

Ekspert: "Azərbaycan dünyada ən tolerant və multikultural dəyərlərə sadıq ölkədir" - Avropa Şurası Azərbaycanı güclü tərəfindən hədəfə almaq istəyir

Avropa Şurası Azərbaycanda milli azlıqların hüquqları ilə bağlı vəziyyəti qiymətləndirən və münaqişədən sonra ilk dəfə olaraq "Dağlıq Qarabağ"ı diqqətə yetirən yeni hesabat yayması barədə xəbər vermişdik.

Erməniperəst Qərb siyasi dairələrinin maraqlarına uyğun şəkildə hazırlanmış sənəd Azərbaycana qarşı böhtanlardan və saxta ittihamlardan ibarətdir. Bu hesabatın

nə qədər qeyri-ciddi olduğunu isbat etmək üçün Avropa Şurasının "qiymətləndirməsi"ne nəzər salmaq lazımdır. Sənəddə qeyd edilir ki, Azərbaycan multikulturaliz-

mə sadıq olduğunu iddia etsə də, söz, sərbəst toplaşmaq və birləşmək azadlıqlarının məhdudlaşdırılması milli azlıqların hüquqlarının həyata keçirilməsinə mane olur. Avropa Şurasının bu iddiası Qərbin növbəti dəfə söz, sərbəst toplaşmaq azadlığı, demokratiya kimi şüarlardan is-

tifadə edərək erməni separatçıları himayə etmək niyyətindən xəbər verir.

Avropa İttifaqının bu yaxınlarda qəbul etdiyi eyni məzmunlu qətnamənin Avropa Şurasında qəbulu Qərbin məqsədinin demokratiya adı altında Cənubi Qafqazda yeni münaqişə ocaqları yaratmaq, xalqlar arasında sülhə mane olmaq istəyindən xəbər verir.

Azərbaycan XİN də rəy-dəki bir sıra mülahizələrin əsassızlığı və ölkədəki real-lıqları dəqiqliklə əks etdirməsinə, rəydə bir çox müsbət milli nailiyyətlərə, uğurlu milli siyasətlərə, islahat və təşəbbüslərə diqqət yetirilməməsinə, komitənin verilən mandatdan kənara çıxdığına etiraz edib.

Azərbaycanda yaşayan milli azlıq və etnik qrupların mədəniyyəti Azərbaycan mədəniyyətinin tərkib hissəsi kimi qorunur və inkişaf edir, bu xalqların milli mədəniyyə-

tinin, incəsənətinin, adət-ənənələrinin və dilinin qorunub saxlanılması üçün məqsədyönlü iş aparılır.

Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin sektor müdiri, siyasi şərhçi İlyas Hüseynov "Yeni Məsavət"ə bildirdi ki, Avropa Şurasının Azərbaycana qarşı böhtan və qaraxma kampaniyası bundan öncə də dəfələrlə olub. Hazırda isə bu, postmünaqişə real-lıqlarında Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təmin etməsi kontekstində daha aydın şəkilə görünməkdədir: "Eyni zamanda qeyd etmək lazımdır ki, "Dağlıq Qarabağ" ifadəsinin yazılması da yolverilməzdir və Azərbaycana qarşıdır. Azərbaycanda bu ərazi vahidi yoxdur. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları mövcuddur. Həmçinin müşahidə etdiyimiz hal bundan ibarətdir ki, söz, sərbəst toplaşmaq azadlığı, demokratiya kimi qulağa xoş gələn və uzun illər ərzində prinsiplər kimi formalaşmış bu anlayışlar ayrı-ayrı dövlətlərə qarşı istifadə olunur və qərəzli xarakter daşıyır. Azərbaycan da daxil olmaqla, bir sıra dövlətlər qrupuna bu qərəzli yanaşmaların tətbiq olunduğunun şahidiyik. Bu da ikili standartların, qərəzliliyin nümayişidir. Azərbaycan dünyada ən tolerant və multikultural dəyərlərə sadıq ölkədir. Azərbaycanda müxtəlif etnik, milli, dini konfessiyalar çox mehriban harmoniya şəraitində yaşayırlar.

Azərbaycanda yaşayan bütün millətlərə bərabər vətəndaşlıq statusu tanınır, heç bir milli, dini ayrı-seçkilikdən söhbət gedə bilməz. Bütün bu faktların mövcudluğu şəraitində Azərbaycana qarşı Avropa Şurasından milli, dini azlıqların hüquqlarının pozulduğu ittihamının irəli sürülməsi tamamilə absurddur. Ona görə də Azərbaycana qarşı irəli sürülən bu iddia fiaskoya uğramağa məcburdur. Azərbaycanın ən güclü olduğu tərəfindən Azərbaycana böhtanın atılması onu göstərir ki, real-lıq hissini itirmiş Avropa Şurasındakı qüvvələr siyasi sifarişlə hərəkət edirlər. Yoxsa özlərini bu qədər gülünc vəziyyətə salan iddia ilə çıxış etməzdilər. Hansısa geopolitik mərkəzlərin uzun illər ərzində arzu və planlarından biri Azərbaycanda milli, dini zəmində gərginliklər yaranması olub. Görünür ki, indi də bu istəklərdən əl çəkməyiblər. Ancaq Azərbaycanın mükəmməl tolerant, multikultural ölkə olması həmin çirkin planların heç zaman həyata keçməsinə imkan verməyib və bundan sonra da imkan verməyəcək. Ölkəmizin vətəndaşı olan hər bir şəxs milli və dini mənsubiyyətdən asılı olmayaraq tam hüquqlu vətəndaşlardır. Bu real-lıqdır və görünür ki, Avropa Şurasındakı qüvvələr Azərbaycanın bu üstünlüyündən narahatdırlar".

□ **Əlibar SEYİDAĞA,**
"Yeni Məsavət"

Azərbaycanın Fransa-dakı səfiri Leyla Abdullayevanın Fransa Xarici İşlər Nazirliyinə çağırılması və Bakıda keçirilən BMT-nin COP29 iqlim konfransında Azərbaycan hakimiyyətinin Fransa və Avropaya verdiyi “qəbul edilməz bəyanatlara” etirazı Parisin növbəti diplomatik hiyləgərliyi kimi izah edilməlidir.

Çünki məhz Fransa XIX COP29-a qatılmaması bir yana, Bakıya getmək istəyən konfrans iştirakçılarına “həyatlarına təhlükə ola biləcəyi” haqda xəbərdarlıq edərək öz çirkin niyyətini öncədən ortaya qoymuşdu. İndi Fransa öz ağılcı qabaqdangəlməlik edərək, Bakının mövqeyi ilə bağlı narazılığını bildirir və “Azərbaycanın düşmənçilik hərəkətlərini dayandırmağa” çağırır.

Noyabrın 20-də isə Fransanın Azərbaycandakı səfiri Ann Buayon da Xarici İşlər Nazirliyinə çağırılıb. COP29 ərəfəsində və sessiya zamanı Fransanın Azərbaycanın sədrliyini hədəf almasına etiraz bildirilib.

Bu xüsusda Azərbaycanın ev sahibliyi etdiyi BMT-nin bu mötəbər tədbirinin boykot

Fransa Bakıya qarşı diplomatik demarş hazırlığında

COP29-a qarşı əvvəldən çirkin niyyətini ortaya qoyan Makron administrasiyası indi qabaqdangəlməlik edərək “düşmənçiliyi dayandırmağa” çağırır, halbuki diplomatik gərginliyi artırır; Paris nə istəyir - “qoca qitə”ni üzərimizə salmaq, yoxsa...

na müsahibələrində rəsmi Parisi Azərbaycana qarşı düşmənçilik aktlarından əl çəkməyə, Ermənistanla silahların verilməsinə son qoymağa çağırırdı. Xüsusi səfir onu da bildirib ki, Fransa münasibətlərimizin bu vəziyyətə gəlib çatmasında birbaşa məsuliyyət daşıyır: “Əgər bu vəziyyətdən çıxış yolu axtarmaq istəyirsə, Paris ilk növbədə Azərbaycana qarşı düşmənçilik aktlarından əl çəkməlidir, həmçinin Ermə-

doniyada qanuni etirazların 100-dən çox iştirakçısını öldürən prezident Makron rejiminin cinayətlərini və mindən çox adamın həbs olunduğunu yada salmasaq, Parisin cinayətləri bununla məhdudlaşmır. Qvadelupa və Martinikada da kütləvi həbslər baş verib”. Fransa-nın digər Avropa ölkələrinə “qahmar” çıxması da əlbəttə ki, aldadıcı manevidir və bununla Azərbaycana qarşı öz məkrli siyasətlərini ört-bas-

“bağ və cəngəllik” bənzətməsinə reaksiyadan gedir) Fransa “qoca qitə”ni də üzərimizə salmaq istəyirmi?

Bu mövzuda “Yeni Müsavat”ın sualını cavablandıran **Vətəndaş Həmrəyliyi Partiyasının sədri Sabir Rüstəmxanlı** qeyd etdi ki, Fransanın Azərbaycana indiki münasibəti heç də fransız xalqının baxışlarını əks etdirmir. Partiya sədri vurğuladı ki, Fransada ermənilərin yüz illərlə fəaliyyəti nəticəsində bir

Şotlandiya parlamentindən Azərbaycana dəstək

Şotlandiya parlamentində “COP29-un sülh quruculuğu söyləri və COP atəşkəs təşəbbüsü” adlı qətnamə irəli sürülüb. Parlamentin rəsmi internet sahifəsində yerləşdirilən qətnamədə COP29-un dünyada, o cümlədən Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh, beynəlxalq əməkdaşlıq və dostluq üçün əlamətdar hadisə olduğu vurğulanır. COP29-da iqlimlə bağlı fəaliyyətin sülh və əməkdaşlıq üçün xalqlar arasında necə körpü rolunu oynaya biləcəyi sənəddə qeyd olunur.

Sənəddə həmçinin dünyada davam edən münaqişələrdə iştirak edən bütün tərəfləri hərbi əməliyyatları dayandırmağa çağıran “COP atəşkəs” təşəbbüsünə dəstək ifadə olunur.

COP29-un beynəlxalq iqlim danışıqları üçün həlledici məqam olduğu bildirilir və tədbirdə iştirak edən bütün tərəflərə iqlim böhranı ilə əsaslı şəkildə mübarizə aparmaq üçün əməkdaşlığa çağırış edilir.

Qeyd edək ki, sözügedən qətnaməni 5 siyasi partiyadan - Leyboristlər, Mühafizəkarlar, Yaşillər, Liberal Demokratlar, Şotlandiya Milli Partiyasından 25 nəfər parlament üzvü dəstəkləyib.

Quterreş yenidən Bakıda

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi Antonio Quterreş noyabrın 21-də BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasında (COP29) iştirak etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasına səfərə gəlib. Heydər Əliyev Beynəlxalq Aeroportunda qonağı Azərbaycanın səhiyyə naziri Teymur Musayev və digər rəsmi şəxslər qarşılayıblar.

Xatırladaq ki, Quterreş bundan əvvəl COP29-un açılış sessiyasında iştirak etmək üçün Bakıya gəlmişdi.

Ermənilər ABŞ səfirini təkzib edir

Ermənistanın Xarici İşlər Nazirliyi Azərbaycanla transsərhəd su resurslarının idarə olunması sahəsində əməkdaşlıq haqqında iddiaları təkzib edib. Bunu nazirlik ABŞ-ın Azərbaycandakı səfiri Mark Libbinin “Ermənistan və Azərbaycanın mütəxəssisləri transsərhəd çayların resurslarının idarə olunması üzrə kompleks bir sxemin yaradılması istiqamətində birgə işləyirlər” açıqlamasına cavabında deyib.

“Ermənistan və Azərbaycanın qeyd olunan sahədə rəsmi əməkdaşlığı yoxdur. Bu mövzu üzrə əlaqələr yalnız iki ölkənin vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları arasında olub”, - nazirlik qeyd edib.

edilməsinə çağırışların, bir çox dövlət başçılarının tədbirə qatılmamağa Fransa tərəfindən təşviq edilməsinin, eləcə də COP29 konfransı başlayan zaman Fransanın xüsusi söyləri ilə Avropa Parlamentində konfransa sədrliyimizi əsassız şəkildə tənqid edən, ümumilikdə isə iqlim dəyişmələri ilə mübarizə sahəsində global söylərimizə qarşı çevrilmiş qətnamənin qəbulunun qəbul edilməz olduğu vurğulanıb.

Bununla yanaşı, Ermənistanın geniş şəkildə silahlanmasını həyata keçirən, militarizmi və revanşizmi təşviq edən Fransanın addımlarının sülh prosesinə zərbə olduğu diqqətə çatdırılıb.

Azərbaycanı hədəf alan, eləcə də normallaşma prosesini təhlükə altına salan bu addımlara son qoyulması Fransa tərəfindən təkidlə tələb olunub.

Qeyd edək ki, Prezidentin xüsusi tapşırıqlar üzrə nümayəndəsi Elçin Əmirbəyov bugünlərdə Fransa mediası-

nistana silahların verilməsinə son qoymalıdır. Bu cür yanaşma bizim nəinki ikitərəfli münasibətlərə zərbə vurur, eyni zamanda kövrək vəziyyətdə olan sülh prosesinə də olduqca mənfi təsir göstərir. Keçmişdə münasibətlərimiz normal idi və yaxşı inkişaf edirdi. Təəssüf ki, bu məsələyə münasibətlərimizə peşəkar şəkildə yanaşanların, Azərbaycana dost kimi baxan insanların səsi Fransada, ümumiyyətlə, eşidilmir. Münasibətlərin yaxşılaşdırılması üçün Fransa müəyyən addımlar atmalıdır”.

Bəllidir ki, Prezident İlham Əliyev COP29 iqlim konfransında çıxışında Fransanın kolonial siyasətini pisləyib. Kiçik ada dövlətlərinə həsr olunmuş sessiyada Fransanın kolonial siyasətinin bu ölkələrə vurduğu böyük zərərindən danışib. Dövlət başçısı deyib ki, əsrlər boyu Paris onların təbii sərvətlərini talan etdiyi kimi, əhalisinə də zülm edib və zülm etməyə davam edir: “Yeni Kale-

dir etməyə, Avropanın digər ölkələrini də Bakıya qarşı qaldırmağa çalışmaq cəhdidir.

Xatırladaq ki, Fransanın Azərbaycandakı səfiri Bakı və Paris arasında gərginləşən münasibətlər fonunda bu ilin aprel ayının 16-da məsləhətləşmələr üçün geri çağırılmışdı. Fransa XIX-in yaydığı bəyanatda qeyd olunmuşdu ki, xanım diplomatı Fransa prezidenti Emmanuel Makron qəbul edib. Diplomatik müstəvidə adekvat cavab tədbiri mümkün idi ki, Bakı bu diplomatik provokasiyaya getmədi. Fransa niyyətinə çatmayınca, iki həftə sonra yenidən səfirini Bakıya qaytarmaq qərarı verdi. İndi Paris bütün çağırışlara rəğmən yenidən münasibətləri diplomatik səviyyədə də gərginləşdirməyə çalışır və Bakını açıq-aşkar “düşmənçilikdə” suçlayır. Parisin budəfəki planı nədir? Avropaya haqlı ittihamlar fonunda (yaqın ki, söhbət iderləndən da kolonializmde ittihamından və Aİ rəsmisi Borrelin

formalaşmış siyasət mövcudur və təsir göstərə bilirlər: “Onlar yuxarı dairələrdə yer tutublar və Fransa siyasətinə təsir edirlər. Hətta yüksək dairələrə əli çatan erməni sənətkərləri də olub. Bu da Fransa-Azərbaycan münasibətlərinin pozulmasına əsas səbəbdir”. **Fransanın əvvəlki prezidentləri dövründə əlaqələr yaxşı səviyyədə olduğunu xatırladan Sabir Rüstəmxanlı Şarl de Qol faktörünü yada saldı:** “Bilirsiniz ki, Əhmədiyyə Cəbrayilov xüsusi onun üçün döyüşmüşdü və sonra Şarl de Qol Azərbaycanla gələrək onunla görüşmüşdü. Yeni Fransanın Azərbaycana belə bir münasibəti olub. İkinci tərəfdən, Makronun siyasi oyunları, Avropada “əzələ nümayişi” gedir. Bir yanda Fransa, bir tərəfdə Almanıyanın öz duruşu var. Amma Fransa tək güc deyil. Avropada Böyük Britaniya, Almanıyanın böyük rolu var. Ona görə də Makronun ortaya düşməsi, canfəşanlıq bundan irəli gəlir ki, Fransa

da meydana var. Eyni zamanda Ermənistanla yaxınlıq da bizimlə əlaqələrdə soyuqluğa səbəb olur”.

Partiya sədri əlavə etdi ki, Azərbaycan cavab mövqeyindədir, Bakı Parisə qarşı addım atmır: “Sadəcə, Avropa Parlamentinin, Fransanın hərəkətlərinə cavab veririk. Biz Fransa ilə müharibə edəsi deyilik, diplomatik cəbhədə öz sözümüzü deyirik. Odur ki, Azərbaycan Prezidenti və parlament bu məsələdə həmişə lazımi mövqe bildirib. Ümumiyyətlə, 44 günlük müharibə dövründə məlum oldu ki, Fransa heç bu coğrafiyanı tanımır, sərhədləri belə bilmirlər, hətta Qarabağın azad olunmasını Azerbay-

canın “işğalı” kimi qələmə verməyə başlayıblar. Bu da Fransa üçün ciddi siyasi səhvdir. Çünki Əlcəzairdə milyonlarla insanı yurd-yuvasından qovan, qətlamlar edən, indi də ada ölkələrində müstəmləkə siyasəti yürüdən Fransanın bu mövqeyi çox gülüncdür. Ona görə də Makron hakimiyyətinin ermənilərin öz xoşu ilə Qarabağdan getməsinə “etnik təmizləmə” kimi qiymətləndirməsi biabırçılıqdır. Fransa azərbaycanlıların Qarabağda etnik təmizləməyə məruz qalmasını görməliydi və obyektiv davranmalıydı. Bu mövqenin olmaması təəssüf hissi doğurur”.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
“Yeni Müsavat”

“Hazırda yeni proqram təminatı yaradılıb və cərimələrin düzgün ödənilməsinə nəzarət ediləcək”. Bunu Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu, Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə, İnsan hüquqları, Regional məsələlər komitələrinin birgə keçirilən iclasında “Azərbaycan Respublikasının 2025-ci il dövlət büdcəsi haqqında” qanun layihəsinin müzakirəsi zamanı maliyyə naziri Samir Şərifov deyib.

Nazir bildirib ki, bəzi hallarda cərimə yazılır, amma büdcəyə gəlmir: “Biz bu məsələyə nəzarəti gücləndirəcəyik. İcma proqram təminatı vasitəsilə biz cərimələrin büdcəyə ödənilməsinə nəzarət edəcəyik. Büdcə təşkilatlarının 840 milyon manat daxilolmasını proqnozlaşdırırıq. Bunların əksəriyyəti cərimələrdir. Əsas vəsait bir neçə qurumun payına düşür. Birinci yerdə DİN-dir, ən çox cərimə onlardan daxil olur. İkinci yerdə İqtisadiyyat Nazirliyi gəlir. Bu nazirliyin tərkibində də bir çox qurumlardan cərimələr büdcəyə daxil olur. Dövlət Gömrük Komitəsinin, Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin və Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin burada payı var. Bu cərimələr büdcəyə gəlir”.

Maliyyə naziri deyir ki, cərimələrin büdcəyə daxil olması məsələsində problem var. Nəçə olur ki, cərimələr büdcədən yayınır? Elə isə bu pullar hara gedir? Cərimələrin büdcəyə cəlb edilməsi üçün nə etmək lazımdır?

Mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”a danışan iqtisadçı ekspert Natiq Cəfəri deyir ki, nazir ciddi mövzuya toxunub: “Vəzifəli şəxslərin səlahiyyəti var, onlar belə açıqlama verərkən, açıq şəkildə bəzi suallara da cavab verməlidir: niyə daxil olmur? Hansı qurumlar cəri-

mələri mənimsəyir? Nə qədər vəsait büdcədən yayınır? Kimlərdir günahkar? Vətəndaş cəriməni ödəməyində məsuliyyət daşıyır, bəs ödənilən vəsait büdcədən yan keçib ciblərə gedəndə bunun məsuliyyəti kimin üzərinə düşür? Dövlət-hökumət qurumları, məmurlar səlahiyyət sahibidirlər, səlahiyyət isə məsuliyyət yaradır, müxəlifət məlumat bazasına çıxışı yoxdur, halbuki parlament partiyalarının belə bir imkanı olmalıdır. Olsa, məlumat əldə edib, kimin nəyi necə etdiyini göstərə bilərik. Əslində bu sualın cavabını elə maliyyə nazirinin özü verməlidir. Jurnalist və müxəlifət nümayəndəsi sual vermək üçündür. Onun məlumat bazalarına çıxış imkanları məhduddur. Yetkililər bu suallara aydınlıq gətirməlidir. Nazirin sualının özü sual yaradır. Hökumət aydınlıq gətirsin ki, nazirin sadaladıqlarına görə məsuliyyəti kim daşıyacaq və kimlər cəzalandırılacaq”.

İqtisadçı Vahid Əhmədov isə deyib ki, ölkədə bir çox sahələrdə böyük məbləğdə cərimə tətbiq olunur ki, bu da əhalini narazı salır. Onun sözlərinə görə, nəqliyyatla əlaqədar cərimələrin sayı artırılıb: “Qanunda da göstərilir ki, cərimənin müəyyən hissəsi onu tətbiq edən təşkilatın, qurumun ixtiyarına verilir. Ola bilər ki, hansısa qurum bu cəri-

Nazirin sensasion eyhamı - cərimələr yığılıb hara gedir?

Vahid Əhmədov: “Hesablama Palatasının sədri cəsarətli memurdur, ona tapşırırsınlar, o da desin ki...”

rimələri tam mənimsəyir və büdcəyə ödəmir. Ümumiyyətlə, cərimələrlə bağlı məsələyə yenidən baxmağa ehtiyac var. Cərimələrin tətbiq olunduğu sahələrin özünü doğruldub-doğrultmadığına baxmaq lazımdır.

Cərimələr o sahəyə tətbiq edilməlidir ki, orada əhalinin həyat şəraitinə, normal yaşamasına, sağlamlığına müəyyən qədər təsir edir. Ucdantutma bütün sahələrdə cərimələri ilbəil artırmaq doğru deyil. Məndə olan məlumata görə, il

ərzində 7 milyarda yaxın büdcəyə cərimə daxil olur. Bakıda cərimələr daha çoxdur. Avtomobili saxlamağa dayanacaq tapmırsan. Aptekdən dərman almaq üçün avtomobildən düşürsən və qayıdıb görürsən ki, cərimə olunmuşan. Bu məsə-

lədə dünya ölkələrinin təcrübəsindən yararlanmaq lazımdır. Cərimələrin strukturuna baxmaq lazımdır. Mənim fikrimcə, müəyyən qədər güzəştlər olmalıdır. Cərimələrin büdcəyə daxil olmamasına gəlincə isə deyə bilərəm ki, cərimələr nazirliklərin və ya komitələrin büdcəsinə gedəcək də. Başqa hara gedə bilər ki? Bunu araşdırmağa nə var ki? Hesablama Palatası cərimələrlə bağlı araşdırma aparıb üzə çıxara bilər. Burada çətin heç nə yoxdur. Cəriməni ödəməyən quruma dövlət büdcəsindən həmin cərimə məbləğində ayrılan vəsait azaldılsın. Bu, maliyyə nazirinin əlində olan məsələdir, həll edilə bilər. Hesablama Palatasının sədri cəsarətli insandır, ona tapşırırsınlar, o da tez bir zamanda həll etsin və desin ki, problem nədədir”.

□ **Sahənə RƏHİMLİ,**
“Yeni Müsavat”

Haaqada İrəvana təzminat davası - söhbət 100 milyardlardan gedir

Bakı Daimi Arbitraj Məhkəməsində iddia qaldıraraq Ermənistanın enerji resurslarımızı istismar etməsinə görə vurduğu zərəri ödəməsinə tələb edir - hüquqşünas rəyi

Ermenistanla Azərbaycan arasında sülh sazişi layihəsi müzakirə olunmaqdadır. Tərəflərin son açıqlamalarından bu qənaətə gəlmək olar ki, layihənin böyük bir hissəsi razılaşdırılıb. Ancaq Ermənistanda və bir sıra xarici ölkələrdə, o cümlədən ABŞ və Fransada ölkəmizə qarşı bir sıra əsassız tələblər səsləndirilir.

Məsələn, ABŞ Konqresindəki erməni lobbisinin təmsilçiləri “artsax gəlirlərinin bərpası aktı”nın qəbul edilməsinə dair təklif irəli sürüb. “Artsax gəlirlərinin bərpası aktı”nı Bakıdan qovulan Frank Pallone, Anna Eşo, Set Maqaziner, Ceyms Makqovern, Qreys Napolitano, Linda Sançez, Dina Titus kimi erməni-pərəst konqresmenlər dəstəkləyib. Bu səbəbdən Azərbaycan da torpaqlarımızı 30 il işğal altında saxlayan və həmin ərazilərdə, sözlün əsl mənasında, ağır cinayətlər törədən bir ölkədən təzminat tələb etməlidir. Prezident İlham Əliyev dəfələrlə Ermənistanın işğalı nəticəsində Azərbaycana dəymiş ziyanın ödənilməsi ilə bağlı hüquqi addımların atılacağını bəyan edib.

Bunun bir nümunəsi olaraq, Azərbaycan noyabrın 19-da Ermənistanla qarşı Daimi Arbitraj Məhkəməsinə (Haaqada yerləşən) Azərbaycanın enerji resursları üzərində suveren hüquqlarının Ermənistan tərəfindən çoxsaylı pozuntula-

rın təfərrüatını əks etdirən əsas iddia sənədini təqdim edib. Bu barədə Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyi (XİN) məlumat yayıb. Məlumat əsasən, sənəd Enerji Xartiyası Müqaviləsi çərçivəsində və beynəlxalq hüququn əsas prinsiplərinə uyğun olaraq təqdim edilib. Qeyd olunub ki, Ermənistan Azərbaycanın beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazilərinin 30 ilə yaxın qanunsuz işğalı zamanı Azərbaycanın bu ərazilərdə öz enerji resurslarına çıxışına və ya onların inkişaf etdirilməsinə mane olub. Bunun əksinə, Ermənistan həmin resurslardan öz mənfəəti üçün istifadə edib.

Bunlara Ağdərə rayonundakı Sərsəng Su Anbarında yerləşən Tərtər Su Elektrik

Stansiyası, İranla sərhəddə, Azərbaycanın keçmiş işğal olunmuş Cəbrayıl rayonunda yerləşən Xudafərin və Qız Qalası su elektrik stansiyaları layihələri, həmçinin əvvəllər istifadə olunmamış enerji potensialı, hidroenergetika daxil olmaqla bərpa olunan enerji mənbələri, habelə digər resurslar daxildir. Ermənistan tərəfi qanunsuz işğal dövründə Tərtər Su Elektrik Stansiyasını istismar edən qurumları lisenziyalaşdırıb və tənzimləyib, bu enerji mənbəyini qanunsuz olaraq öz daxili elektrik şəbəkəsi ilə əlaqələndirib və əlavə enerjini daxili enerji istehlakı üçün Ermənistanla yönləndirib. Bundan əlavə, Ermənistan Azərbaycanın Xudafərin və

Qız Qalası layihə sahələrinə girişinə mane olmaqla bu mühüm hidroenergetika layihələrinin tamamlanmasını 30 il gecikdirib və Azərbaycanın bərpa olunan enerji sektorunun inkişafına maneçilik törədib.

XİN-in məlumatında vurğulanı ki, Azərbaycan öz enerji resursları üzərində suveren hüquqlarının Ermənistan tərəfindən pozulması, o cümlədən işğaldan azad edilmiş ərazilərdə bərpa olunan enerji mənbələrinin Ermənistan tərəfindən qanunsuz istismarına və zərər verilməsinə görə təzminat tələb olunması fəaliyyətini davam etdəcək.

Yada salaq ki, vaxtilə İraqın Küveytə hücumu nəticəsində dəymiş zərərlə bağlı İraq

təzminat ödədi. Eləcə də İkinci Dünya müharibəsi dövründə Almaniyaya bir çox dövlətlərə təzminat ödəyib. İlk hesablamalara görə, Azərbaycana vurulan zərər 100 milyardlarla hesablanır. XİN-in son açıqlamasından da belli olur ki, Azərbaycan bu təzminatı Ermənistandan mütləq və qəti surətdə tələb edəcək.

Hüquqşünas Qulamhüseyn Əlibəylinin “Yeni Müsavat”a bildirdiyinə görə, Ermənistan həmişə sözünü dəyişən və öhdəliklərdən yayınan dövlətdir. O, Ermənistanın da Azərbaycana qarşı iddia qaldırdığını qeyd edərək, hər bir halda Bakının beynəlxalq məhkəməyə müraciətini labüd hesab edir: “Biz dəymiş zərəri hesablamaşmış və Beynəlxalq Arbitraj Məhkəməsinə müraciət etməklə göstəririk ki, bu məsələni unutmuruq, unutmururuq və Ermənistanın 30 il enerji resurslarımızı istismar etməsi faktını beynəlxalq məhkəmələr qarşısında diqqətdə saxlayırıq”.

Hüquqşünas onu da deyir ki, məhkəmənin qərarından asılı olmayaraq, sülh müqaviləsi imzalandıqdan sonra işğalçı dövlətdən təzminat almaq mümkündür: “Yeni Arbitraj Məhkəməsinin qərarını gözləmədən də sülh sazişinin ardınca kompensasiya almaq mümkündür. Bu, iki dövlət arasında həll edilə bilər. Hər halda, biz iddia qaldırmışıq, cavab gözləyirik. Sadəcə, beynəlxalq məhkəmələr siyasiləşiblər və bir çox hallarda Ermənistanın tərəfini saxlayırlar”. Q.Əlibəylinin sözlərinə görə, Ermənistanla qarşı beynəlxalq məhkəmələrdə bir neçə iddia qaldırılıb və işğalçı tərəf təkcə enerji resurslarımızı deyil, Qarabağdakı bütün sərvətlərimizi

talayıb, azərbaycanlıların əmlaklarına ziyan vurub, mədəni irsimizi dağıdıb, ibadət evlərini, mədəniyyət ocaqlarını söküb: “Ona görə də dəyən zərərin məbləği çox böyükdür. Burada maddi-mənəvi zərər var və Azərbaycan öz haqqını almaq üçün beynəlxalq müstəvidə mübarizəsini davam etdirməlidir. İlk qiymətləndirmələrə görə, Ermənistanın Azərbaycanı vurduğu zərərin qiyməti 800 milyard dollardan çoxdur. 44 günlük müharibədən sonra azad olunan ərazilərdəki vəziyyət zərərin nə qədər böyük olduğunu göstərir. Hazırda Ermənistanın Azərbaycanı vurduğu maddi-mənəvi ziyanlarla bağlı BMT-nin Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsində bir neçə işə baxılır”.

Maliyyə naziri Samir Şərifov bu il sentyabrın 27-də jurnalistlərə açıqlamasında bildirib ki, 2020-ci ildən başlayaraq, 2024-cü il də daxil olmaqla, dövlət büdcəsindən işğaldan azad edilmiş torpaqlarda bərpa-quruculuq məqsədləri üçün 17,5 milyard manata yaxın vəsait ayrılıb. Onun sözlərinə görə, 2025-ci ildə 4 milyard manat məbləğində vəsait ayrılması nəzərdə tutulur. Bu, 2025-ci ilin dövlət büdcəsi xərclərinin 10,1 faizi deməkdir. Aydındır ki, Azərbaycanı bu xərci çəkməyə vadar edən işğalçı Ermənistandır. Ona görə də İrəvan zəhmət çəkib, həmin xərcləri təzminat şəklində ödəməlidir. Bu mənada Azərbaycanın beynəlxalq məhkəmələrə müraciət etməsi tamamilə doğru və qanunidir. İrəvan hər bir sahə üzrə ölkəmizə vurduğu ziyanın əvəzini qarşılamalıdır.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
“Yeni Müsavat”

Ermenistan-Azərbaycan sərhədində müşahidə fəaliyyəti həyata keçirən Avropa İttifaqının (Aİ) missiya başa çatdıqdan sonra 200-dən çox "mülki müşahidəçi"sinin orada qalıb-qalmayacağı hələlik məlum deyil. Bu arada Aİ-nin Ermənistandakı səfiri Vasilis Maraños deyib ki, yekun qərar yoxdur.

"Yeni Müsavat"ın məlumatına görə, diplomat jurnalistlərin suallarına cavabında İrəvanın missiya müddətinin uzadılması üçün müraciət edib-etməsinə də aydınlıq gətirməyib. Bildirib ki, missiya müddətinin uzadılması ilə bağlı qərar hələ yekunlaşmayıb: "Amma bu məsələ üzərində işləyirik. Bu, Ermənistan hakimiyyəti ilə müzakirə olunur". Qeyd edək ki, Aİ missiyasının fəaliyyət müddəti gələn ilin fevralında başa çatacaq. Ermənistan çalışır ki, Avropa İttifaqının sərhəd bölgələrində yerləşən "mülki müşahidəçi"lərinin mandatının vaxtının uzadılmasına nail olsun. Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan ötən ay parlamentdəki çıxışında Aİ-nin mülki müşahidə missiyasının mandatının uzadılmasının zəruriliyini delimitasiya prosesinin başa çatmaması, sabit və uzunmüddətli sülhün olmaması ilə izah etmişdi.

"Binokl diplomatiyası"ndan söz düşmüşkən isə Prezident İlham Əliyevin bu il oktyabrın 14-də Belçika Kralığının ölkəmizə yeni təyin olunmuş fövqəladə və səlahiyyətli səfiri Julyen de Freponun etimadnaməsini qəbul edərkən səsləndirdiyi fikirləri xatırlatmaq yerinə düşər. Dövlətimizin başçısı Bakı ilə İrəvan arasındakı sülh yaratma prosesində Aİ-yə etimadsızlıq doğuran faktorlardan biri kimi, məhz sözügedən missiyanı önə çəkmişdi. Belə bir təsisatın qalmasının Azərbaycan-Aİ münasibətlərində də etimadsızlıq yaratdığını vurğulayan dövlətimizin başçısı əlavə etmişdi ki, "Avropa müşahidəçilər missiyasının" müddəti ölkəmizin razılığı olmadan, hətta bizimlə məsləhətləşmədən uzadılıb. Ölkə Prezidenti həmçinin mövcud xüsusda ritorik sual səsləndirmişdi: "Buna nə ehtiyac var idi?!" Prezident İlham Əliyev "binokl diplomatiyası"nın qəbul edilməz olduğunu, normal siyasi mədəniyyət standartlarından kənarlığını bildirmiş, habelə, Azərbaycanın Aİ ilə təmaslarda bu məsələnin qaldırılacağını dilə getirmişdi.

Ermənistandakı "mülki"adında casus şəbəkəsinin faktiki olaraq kəşfiyyat xarakterli fəaliyyətlə məşğul olduğuna artıq şübhə qalmayıb, özü də bunu təkcə Azərbaycan tərəf bəyan etmir. Ermənistanda vazkeçilməz maraqları və hərbi bazası olan Rusiyanın da Aİ missiyası ilə bağlı "qırmızı xətti" var. "Avropa İttifaqının Ermənistandakı müşahidə missiyası Rusiyaya qarşı kəşfiyyat fəaliyyəti həyata keçirir", - deyər Rusiya Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin (FTX) direktoru Aleksandr Bortnikov MDB-yə üzv dövlətlərin təhlükəsizlik və

Aİ desifre olunmuş kəşfiyyatçıları sərhədimizdən qaçırır?

Nikol Paşinyan hökuməti Avropadan axan avroların qarşılığında ölkədəki 209 nəfərlik casus şəbəkəsinin ömrünü uzada bilər; rəsmi İrəvan Bakının və Moskvanın xəbərdarlıqları fonunda riskli qərara imza atacaqsə, vəziyyətini ağırlaşdıracaq, üstəlik, sülh prosesinə zərbə vuracaq

xüsusi xidmət orqanları rəhbərləri iclasında çıxışı zamanı demişdi. "Aİ-nin müstəqil mülki müşahidə missiyası konkret NATO ölkəsinin maraqları naminə Rusiya və tərəfdaşlarımıza qarşı kəşfiyyat fəaliyyəti həyata keçirir", - Rusiya rəsmisi qeyd edib. A.Bortnikovun sözlərinə görə, Qərb İrəvanı Bakı ilə danışıqları ləngitməyə inandırmaqla Azərbaycan-Ermənistan nizamlanması prosesinə başçılıq etməyə və de-yure BMT-nin, de-fakto NATO-nun himayəsi altında regionda özünün "sülhməramlı" kontingentinin yerləşdirilməsinə nail olmağa çalışır. O bildirib ki, NATO-nun dünyanın müxtəlif regionlarında əvvəlki vasitəçilik təcrübəsini nəzərə alaraq, blokun Cənubi Qafqazda möhkəmlənməsi, təbii ki, regionda sabitliyə kömək etməyəcək. FTX direktoru qeyd edib ki, güzəştli silah tədarükü və təhlükəsizlik zəmanəti müqabilində Qərb Ermənistanın KTMT-dən çıxması na nail olmağa çalışır.

Maraqlısı budur ki, Nikol Paşinyan KTMT-ni birdəfəlik tərk etməklə bağlı da mövqeyini qətiləşdirməyib. Rusiyanın çətinliyi altında fəaliyyət göstərən hərbi bloku tərk etməyə cürət etməyən rəsmi İrəvan Azərbaycanın və ardınca Rusiyanın xəbərdarlıqlarından

sonra Aİ missiyasının vaxtının uzadılmasında da tərəddüd edir. Heç şübhəsiz, Ermənistan Azərbaycanla yarımqıq konkret NATO ölkəsinin maraqları naminə Rusiya və tərəfdaşlarımıza qarşı kəşfiyyat fəaliyyəti həyata keçirir", - Rusiya rəsmisi qeyd edib. A.Bortnikovun sözlərinə görə, Qərb İrəvanı Bakı ilə danışıqları ləngitməyə inandırmaqla Azərbaycan-Ermənistan nizamlanması prosesinə başçılıq etməyə və de-yure BMT-nin, de-fakto NATO-nun himayəsi altında regionda özünün "sülhməramlı" kontingentinin yerləşdirilməsinə nail olmağa çalışır. O bildirib ki, NATO-nun dünyanın müxtəlif regionlarında əvvəlki vasitəçilik təcrübəsini nəzərə alaraq, blokun Cənubi Qafqazda möhkəmlənməsi, təbii ki, regionda sabitliyə kömək etməyəcək. FTX direktoru qeyd edib ki, güzəştli silah tədarükü və təhlükəsizlik zəmanəti müqabilində Qərb Ermənistanın KTMT-dən çıxması na nail olmağa çalışır.

Lakin zaman daralır və Aİ missiyası ilə bağlı ya "hə", ya da "yox" deyilməlidir. Üstəlik, "işlah dışı altındadır", N.Paşinyan son zamanlar Avropadan müxtəlif adlar altında Ermənistan axan milyonlardan da özünü məhrum etmək istəmir. Bugünlərdə Avropa İnvestisiya Bankının global bölməsi (EIB Global) Ermənistanla 300 milyon avrodan artıq məbləğdə kredit müqaviləsi imzalayıb. "EIB Global" Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizinin seqmenti olan yolun tikintisini birgə maliyyələşdirmək üçün Ermənistanla 236 milyon avroluq kredit sazişi imzalayıb, - məlumatda qeyd olunub. Eyni zamanda Avropa İttifaqı Ermənistanla 10 milyon avroluq qrant verəcək və bu, enerji səmərəliliyinin artırılma-

sına və İrəvanda klinika və uşaq bağçalarının təmirinə yönəlmiş 25 milyon avroluq EIB kreditini tamamlayacaq. Qeyd olunur ki, bundan əlavə, EIB ölkədə mikro, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin kreditləşdirilməsini genişləndirmək üçün üç Ermənistan bankına 58.5 milyon avro kredit verəcək. Bundan əlavə, Avropa Sülh Fondu da Ermənistanla 10 milyon avro ayırb. Brüssel razılaşmasına əsasən, Avropa Birliyinin 4 il ərzində Ermənistanla ayrılacaq 265 milyon və ABŞ-nin 65 milyonluq dəstəyini də nəzərə alsaq, Ermənistanın Aİ-dən, üstəlik, Kananın timasında NATO-nun da olduğu 209 nəfərlik casus şəbəkəsindən asanlıqla əl çəkəyi şübhə doğurur. Bütün bunlardan sonra missiyanın rəhbəri Marañosun dediklərindən gələn nəticə budur ki, yaxın günlərdə məsələ ilə bağlı yekun qərar verilecək. Bəs ekspertlərimiz nə düşünürlər: Aİ sərhəddə kəşfiyyat məlumatları toplayan və desifre olunmuş "missiyasını" geri çəkəcək, yoxsa "sülh əldə olunmadək" Ermənistanda qalmaqda davam edəcək?

Deputat Elçin Mirzəbəyli "Yeni Müsavat"a açıqlaması zamanı bildirdi ki, Avropa İttifaqının Ermənistandakı "mülki missiyası" ilə bağlı Praqada əldə olunmuş razılaşma pro-

sesin həyata keçirildiyi ilk gündən və bir neçə istiqamətdə pozulub: "Müşahidə missiyası"nın tərkibi, sayı və Ermənistanda davam etməkdə olan mövcudluğu Aİ-nin öz öhdəliklərinə sadıq qala bilmədiyini və bu təsisatla, xüsusilə də sülh və təhlükəsizlik kimi məsələlərdə etimadlı əməkdaşlığın mümkünsüzlüyünü nümayiş etdirir. Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyanın "müşahidə missiyası"nın artıq qeyri-müəyyən zaman kəsiyinə doğru irəliləyən mövcudluğu ilə bağlı səsləndirdiyi mülahizələr isə boşboğazlıqdan başqa bir şey deyil. Reallıq isə ondan ibarətdir ki, mövcudluğunun heç bir hüquqi əsası olmayan "müşahidə missiyası", əslində delimitasiya prosesinin intensivləşməsinə, sabit və uzunmüddətli sülhün əldə olunmasına maneə yaradır. **E.Mirzəbəylinin fikrincə, Aİ-nin "müşahidə missiyası", hazırda konkret qütbün maraqlarının ifadəçisi və tərəf kimi çıxış edir ki, bu da Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin normalaşmasına kənardan yeridilən "yad cisim" kimi görünür:** "Bununla yanaşı, hələlik "müşahidə missiyası"nı Ermənistanla göndərənlərin yaxın 3 ay ərzində əks istiqamətdə qərar qəbul edəcəklərini gözləmirəm".

Sabiq nazir Fikrət Yusifov qəzetimizə bu barədə danışarkən bildirdi ki, Ermənistanın sülhü pozmağa yönəlmiş addımlarından biri də Avropanın və xüsusilə də Fransanın hüquq-mühafizə orqanlarında çalışıb təqaüdə çıxmış hərbiçiləri "müşahidəçi" qismində Azərbaycanla sərhəddə dəvət etməsidir: "Bir para keçmiş hərbiçinin bizimlə sərhəddə apardığı "binokl diplomatiyası" Ermənistanla nə verir? Əslində bu missiyanın dəvət olunmasına və sərhəddə müşahidə apararaq realıqları gözləri ilə görməsinə Azərbaycan hökuməti də etiraz etməmişdi. Lakin bu "müşahidəçilər" missiyaları başa çatdıqdan sonra çıxıb getmək əvəzinə, bizimlə sərhəddə öz fəaliyyətini davam etdirirlər. Bu "müşahidə qrupu" indi də bizimlə sərhəddə öz "missiyasını" davam etdirməkdədir. Ermənistan hər vaxtla onların bizimlə sərhəddə qalması müddətinin uzadılmasına çalışır".

F.Yusifov rəsmi İrəvanın yanlış seçim etdiyini və riskli oyunlara alət olduğunu qeyd etdi: "Ermənistan hakimiyyəti anlamalıdır ki, bu qəbildən olan gedilər Azərbaycanla Ermənistan arasında etimadın yaranması yolunda ciddi bir əngəldir. Azərbaycanın razılığı olmadan sərhəddə belə bir missiyanın yerinə yetirilməsi münasibətlərin nizama salınması yolunda ciddi əngəldir. Bir tərəfdən "biz Azərbaycanla sülh müqaviləsi bağlamaq istəyirik" deyən Ermənistan hakimiyyəti, digər tərəfdən sülhün kökünü bu şəkildə baltalayır. Biz ermənilərin xəyanətkar xislətinə tarixdən çox yaxşı bələdik. Ermənistan hakimiyyəti anlamalıdır ki, sülh müqaviləsi ilə etimadsızlığın bir arada olması mümkün deyil - "mən sənə sülh müqaviləsi bağlamaq istəyirəm, ancaq sənə etimad etmirəm" deməklə sülh müqaviləsi bağlamaq mümkün deyil. Və belə olduqca sülh müqaviləsi də bağlanmayacaq. Bu gün sülh müqaviləsi dalana düşmüş Ermənistanın bir dövlət kimi yeganə xilas yoludur. Əgər Ermənistan Avropa Birliyinin "binokl diplomatiyası" yürüdən missiyasının Azərbaycanla sərhəddə qalması müddətini uzadarsa, o halda sülh müqaviləsinin də bağlanması uzanacaq..."

Görək Paşinyan Avropanın gözcəməşdirən avrolarının qarşılığında hansı addımı atacaq. Əminliklə qeyd edə bilərik ki, rəsmi İrəvan Bakının və Moskvanın xəbərdarlıqları fonunda riskli qərara imza atacaqsə, vəziyyətini ağırlaşdıracaq, üstəlik, sülh prosesi-nə zərbə vuracaq.

E.PASASOY,
"Yeni Müsavat"

İşsizliklə mübarizə

Zamin Hacı
 zaminhaci@gmail.com

Milli Məclisdə büdcə müzakirələri davam edərkən 2018-2024-cü illərdə 624 min yeni iş yerlərinin yaradıldığı söylənmişdir. Lakin deputatlardan Əli Məsimli buna şübhə ilə yanaşdığını açıqlayıb. Sitat: “2018-ci ildəki statistikaya görə Azərbaycanda 300 min işsiz olub. Son dövrlərin rəqəmi də 385 minin ətrafında idi. Bu il sentyabrda isə rəsmi rəqəm təxminən 283,5 min işsiz oldu. O baxımdan, 624 min iş yerinin açılması məsələsinə aydınlıq gətirilməsini istəyirəm”.

Doğrudan da, eger vəziyyət düzəlibse, niyə işsizlərin sayı azalmır? Əli bəyin məntiqi budur ki, eger bu etdirse, pişik hanı, pişikdirsə et hanı? Əhali artımında da ciddi irəliləyiş yoxdur ki, işsizlik rəqəmindəki sabilliyi bazara təzə işsizlərin çıxmasıyla bağlayaq.

Sözləşib, bizdə əhali artımı, doğum faizi hər il aşağı düşür və ölüm faizi artır. Məsələn, bu ilin yayındakı artım rəqəmi, ilk 6 ay üçün, cəmi 0,2 faiz idi. Fertillik əmsali, yeni hər qadının orta hesabla uşaq doğması rəqəmi bizdə 1,8-ə düşübdür. Əhali artımı olması üçün bu faiz 2-dən yuxarı, minimum 2,1 olmalıdır. Bu gedişlə biz yaxın zamanda Almanıyanın, İspanıyanın-filanın gününə düşəcəyik. Bəlkə də o zaman “Bild” kanalında “Azərbaycan dağılır!” deyər reportaj veriləcək.

Bizə bu lazımdır? Qətiyyə. Bəs nə etməli? Məncə, doğum əmsalına mənfi təsir edən amillərin başında ölkəmizdə cürbəcür beynəlxalq konfransların keçirilməsi durur. Yollar bağlanır, stress artır, toyxanalar işləmir, camaat evlənmir. Mən hesabladım, 9 ay sonra, yəni 2025-ci ilin iyul-avqust aylarında Azərbaycanda əhali artımı mənfi balansda olacaqdır.

Özünüz baxın: 1 ay Ramazan, 40 gün Məhərrəmlik, 25 gün iqlim konfransı, 1 ay hansısa beynəlxalq idman yarış, 1 ay manis festivalı və sairə. Üstünə gəl may ayını. Daha millətə toy eləməyə vaxt qalmır axı. Toy olmasa, necə çoxalmalıyıq? Toysuz çoxalmaq yaxşı qəbul edilmir. Bəlkə də Məclis yeni qanun qəbul etməli, əhaliyə toysuz, şadlıq evinə yığışmadan, “Ay evvandakı” oynamadan və manqal saladı gövşəmədən çoxalmağa rəsmən icazə verilməlidir.

Əlbəttə, bəzi toyxana ekspertlərinin fikrincə, beynəlxalq tədbirlərin artıma neqativ təsiri yoxdur, çünki camaat noyabrda toyların əvəzini dekabrda artıqlamasıyla çıxır. Bu barədə rəylər var, özüm baxmışam, “Qudalar qudası” şadlıq sarayının administratoru Şənlik Toyoğlu (sovet “satirik” publisistikası kimin yadına düşdü?) dedi ki, dekabr ayında toy sifarişləri üzrə basabasdır. Bəzi günlərə 3 toy yazdınblar. Səhər sünnət, günorta nişan, axşam toy, ya da tərsinə. Ancaq belə basabas, sıxlıq toy gecəsi uğursuzluğu sindromunu artırırsa, əhali artımı yenə şübhə altına düşür.

Söhbət konfransdan düşmüşkən, bəzi jurnalistlərimizin savadsızlığına təəccüblənirəm. Məsələn, onlar deyirlər ki, Ermənistan COP29 tədbirində iştirak etmədi, söz verib gəlmədilər və sairə. Bəs Frenk Pallone? Nə olsun amerikalı konqresmendir? Biz onu tanıyandan ABŞ-dan çox Ermənistanın mövqeyindən danışib. O, COP29-da elə Ermənistanın nümayəndəsi idi, lakin bizimkilər qovdular. (Bunun özü də başqa absurddur: erməniləri dəvət edirdik, lakin ermənipərəsti qovduq. Yəni bu saat Bakıda erməni olmaq məqbuldur, ermənipərəst olmaq yox. Kimse bu məntiqi izah eləsin).

Qayıdıram Əli Məsimlinin çıxışına. Məncə, onu AXC-Müsavat cütüyü dövründə baş nazirin müavini olması danışdırır. İstər-istəməz həmin qılafdan çıxma bil-mir. Uğurlarımızı görmək istəmir. Axı işsizlikdən necə danışsın ki, hər gün xəbər lentində oxuyuruq: “Filan generalın oğlu vəzifəyə qoyuldu”, “Behman icra başçısının oğlu general oldu” və sairə. Bunlar hamısı insanların işlə təmin edilməsi deyildirmi?

ABŞ senatorları Edvard Marki və Şeldon Uaythaus COP29 çərçivəsində Bakıda keçirilən brifinqdə Ermənistanı dəstəklədiklərini bildiriblər və çoxdan ləğv edilən “Dağlıq Qarabağ” adlı bədnam qurumdan “məcburi köçkün edilmiş ermənilərin” geri qaytarılması hüququnu vurğulayıblar. Senator Edvard Marki xüsusilə Azərbaycanda “saxlanılan məhbusların azad edilməsinə” və “ermənilərinin geri qaytarmaq hüququnun təsdiqlənməsinə” çağırıb. “Biz hesab edirik ki, məhbuslar azad edilməli və ermənilərin Dağlıq Qarabağa qaytarmaq hüququ qorunmalıdır”, - amerikalı senator bildirib. (Bakixeber.com). Senator Şeldon Uaythaus da öz növbəsində Ermənistanı dəstəklədiklərini qeyd edib: “Mən və senator Marki Ermənistanı dəstəkləyirik. Bu qədər erməninin deportasiya edilməsinə çox təəssüflənirik. Yumşaq desək, baş verənlərdə ermənilərin günahkar olduğuna inanmaq fikrindən uzağam”.

O da məlum olub ki, Marki ABŞ-a qayıtdıqdan sonra da yalanlarını davam etdirib. Bu barədə Prezidentin köməkçisi - Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev bildirib. Bəlli olub ki, Bakıda səfərdə olarkən Markini onun xahişi ilə qəbul edib, Azərbaycan həqiqətləri haqda ətraflı məlumat verib. “Senatın üzvlərinə erməni lobbisinin alətinə çevrilməkdən çəkinməyi tövsiyə etdim. Biz regionda Ermənistanla sülhə doğru addım-addım irəliləyirik. Lakin bəzi ABŞ qanunvericiləri erməni lobbisinin təhriki ilə regional sülhə mane olur, yerdəki realığı qəbul etməkdən imtina edir və bizi keçmişə sürükləməyə çalışırlar”, - deyər H.Hacıyev bildirib.

Inanmaq çətindir ki, “dünyanın altından və üstündən xəbərdar olan” bir dövlətin ali qurumunda təmsil olunanlar uzaq olmayan keçmişdə baş verənlərdən bu qədər “xəbərsizdir”. Yeni dünya siyasətindən ortabab biliyə malik olan hər bir siyasi persona bilir ki, 30 il əvvəl, ötən əsrin 88-ci ilində ermənilərin başladığı münaqişə nəticəsində 300 min azərbaycanlı Ermənistan vətəndaşı qaçqın, Azərbaycanın yeddi rayonundan və Dağlıq Qarabağdan isə 700 min Azərbaycan vətəndaşı məcburi köçkün düşüb. Azərbaycanın 20 faiz ərazisi Ermənistan tərəfindən 30 il işğalda saxlanılıb. Həmin dövr ərzində Amerikanın müxtəlif səviyyəli bəyanatları olub ki, Vaşinqton Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyır. Baxmayaraq ki, ərazisinin bir hissəsi Ermənistanın işğalı altındadır. Bununla yanaşı, BMT-nin dörd qətnaməsi var ki, orada Ermənistandan işğal etdiyi Azərbaycan ərazisindən çıxmaq tələb edilib.

“Qaçqın dedikləri erməni-
 lər” ölkəmizin qanuni ərazisində Azərbaycan vətəndaşlığı təklifi rədd ediblər və bu, rəsmi danışıqlarda təsdiqlənib. Üstəlik, ermənilər bu torpaqlardan könüllü gediblər, onlardan birinin belə burnu qanamayıb ki, bunu da təsdiq edən yüzlərlə süjet, fraqmentlər var. Senatorların “erməni əsirlər” adlandırdığı hərbi-siyasi cinayətkarlar minlərlə azərbaycanlının işgəncə ilə edam olunmasını ya həyata keçirib, ya da onu təşkil edib. Bunu özləri açıqlamaları ilə təsdiq də ediblər. Yaxın zamanlarda separatçı liderlərin başlayacaq məhkəməsində də bu faktlar öz hüquqi təsdiqini tapacaq. Bəs o halda dünyanın ən savadlı və qanunpərəst dövlətinin senatorları niyə ısrarla bu boyda yalanı ictimailəşdirərək ən əvvəl özlərini güllünc vəziyyətə salırlar? Və ekoloji bir konfransı fürsət bilib erməni dərdi çəkirlər... Bəli, hansısa dövləti dəstəkləmək onların şəxsi işidir, amma bunu Azərbaycana qarşı istifadə etmək haqlı şübhələrə yol açır.

Yeri gəlmişkən, bugünlərdə Ermənistan Daxili İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətinin yaydığı məlumatda deyilir ki, “Dağlıq Qarabağdan olan soydaşlarımız sürətləndirilmiş qaydada Ermənistan vətəndaşlığı ala bilərlər”. “Bunun üçün İrəvandakı Mıqrasiya və Vətəndaşlıq Xidmətinə, rayonlarda isə Daxili İşlər Nazirliyinin ərazi bölməsinə getmək, ərizə yazmaq və müvafiq sənədlər təqdim etmək lazımdır. Bundan sonra bir-iki

ABŞ senatorlarının Bakıda uydurduqları yalanlar...

İnanmaq çətindir ki, “dünyanın altından və üstündən xəbərdar olan” bir dövlətin ali qurumunda təmsil olunanlar uzaq olmayan keçmişdə baş verənlərdən bu qədər “xəbərsizdir...”

ay ərzində sizə Ermənistan prezidentinin fərmanı ilə Ermənistan vətəndaşlığı verildi-yi barədə qısa mesaj gələcək. Növbəti addım olaraq, Ermənistan Respublikasının vətəndaşı kimi yeni pasport almaq üçün ərizə yazmalısınız”, - məlumatda qeyd edilir. Göründüyü kimi, nə ermənilər qayıtmağa həvəslidir, nə Ermənistan dövləti. Erməni DİN-in yaydığı bu xəbər də senatorların gözüne girməlidir ki, həqiqətləri bir daha görsünlər.

Onsuz da Qarabağda yaşamış eksər ermənilər Ermənistan vətəndaşı idi, onlar “artsax” sənədi ilə xarici ölkələrə gedə bilməzdilər. İndi də yerdə qalanına vətəndaşlıq almağa başlayıb. Yeni İrəvan və Qarabağdan gəlmiş ermənilər üçün bu kitab bağlanıb, amma ermənipərəst dairelər bu mövzunu təzyiq alətinə və ya təbliğat elementinə çeviriblər. Hərçənd bu kampaniyanın ciddi mənada effekti də yoxdur, BMT Faktaraşdırıcı Missiyası Qarabağda “etnik təmizləmə”yə dair heç bir sübut aşkarlamayıb və nə senatorların vətəndaşı olduqları ölkə, nə başqa dövlətlər rəsmi şəkildə bəyan etməyiblər ki, Azərbaycan erməniləri qovub.

Deputat Arzuxan Əlizadə “Yeni Müsavat”a qeyd etdi ki, ermənipərəst senatorların bu çıxışları növbəti bir platforma əldə edərək Azərbaycanın üzərinə gəlməkdən başqa bir iş deyil. A.Əlizadə bildirdi ki, ermənilər Qarabağı öz istəyi ilə tərk edən zaman Azərbaycan onlara dəfələrlə

çağırış etdi, getməməyi təklif elədi, hətta reintegrasiya proqramı açıqlandı, müəyyən sosial paketlər, imtiyazlar olacağı elan olundu: “Amma qalmaq istəmədilər və biz də məcbur edə bilməzdik. Onların könüllü şəkildə bölgəni tərk etdiyinə dair çoxsaylı videosuəbutlar var. Maraqlıdır, bu məsələni hər dəfə qabar-dan, gündəmə gətirən konqresmenlər, senatorlar, ayrı-ayrı beynəlxalq təsisatlar birçə dəfə ermənilərin özlərindən soruşublar ki, Qarabağa qayıtmaq istəyirsiniz, ya yox? Bunu soruşan yoxdur, özləri ilə söhbət edən olmayıb, amma bir kampaniya xarakterli hücumla keçiblər. Təəssüf ki, COP29 günlərində də bu mövzunu təkrar-təkrar deməklə şəraitdən sui-istifadə etməyə çalışdılar”.

Deputatın sözlərinə görə, qərbi azərbaycanlıların öz torpaqlarından qovulması haqda bir dəfə danışmayanlar, Qarabağdan azərbaycanlıların gülləbaran altında yurd-yuvasından qaçmasına məcbur qalmalarına heç zaman reaksiya verməyənlər indi ermənilərin guya zorla bölgədən çıxarılmasından dəm vururlar: “Bu, erməni sevgisindən də irəli gəlir. Əgər ermənilərə ürəkləri yansaydı, yuxarıda dediyim kimi, bir dəfə özlərindən bu barədə soruşdılar ki, Qarabağa qayıdış arzunuz varmı, ya yox... Sadəcə, Azərbaycana qarşı bir təzyiq kimi istifadə edirlər ki, bu da şiddətlə qınanmalıdır”.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
 “Yeni Müsavat”

Noyabrın 11-dən Bakıda start götürmüş Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransı-COP29 tədbirinin müddəti bir gün uzadılib. İlk planı əsasən, noyabrın 22-də yekunlaşmalı olan konfrans ayın 23-də də davam edəcək. Bu qərar tədbirin gündəliyindəki mühüm məsələlərin tam həll olunması və iştirakçı dövlətlərin fikir mübadiləsinin effektiv şəkildə davam etməsi üçün qəbul edilib.

Azərbaycanın bu beynəlxalq toplantıya yüksək səviyyədə ev sahibliyi etdiyini söyləmək üçün ciddi əsaslar var. Qətiyyətlə demək olar ki, COP29 müasir Azərbaycanın növbəti uğur hekayəsidir. COP29-a uğurlu ev sahibliyi ölkəmizi beynəlxalq ictimaiyyətə tamamilə yeni imicdə tanıtdı. Azərbaycan planetimizi qorumaq məsələsində öz mövqeyini ortaya qoydu. Azərbaycan COP29-a gələn qonaqlara "yaşıl dünya"nı qorumaq üçün atdığı praktik addımları da göstərdi. Azərbaycan indiyədək bir çox miqyaslı tədbirlərə ev sahibliyi edib. COP29 uğuru, bir növ, bu təcrübənin təntənəsidir. Bu uğur gələcək mötəbər toplantılar üçün də bazadır.

O da qeyd edilməlidir ki, nüfuzlu toplantılara ev sahibliyimiz heç də asan olmur. Həmişə anti-Azərbaycan qüvvələr və dünya erməniperəstləri ölkəmizi nüfuzdan salmaq, tədbirin reallaşmaması üçün əllərindən gələni edirlər. Lakin heç vaxt niyyətlərinə çatma bilməyiblər və bu dəfə də buna nail ola bilmədilər. Bu dəfə də anti-Azərbaycan qüvvələr və erməniperəst dairələr növbəti məğlubiyyət acısı yaşadılar.

Politoloq Qabil Hüseynli "Yeni Müsavat"a deyib ki, Azərbaycanda COP29-un keçirilməsi, ölkəmiz və dünya üçün əhəmiyyətli və mötəbər bir hadisə oldu. 200 ölkənin yekdil qərarı ilə COP29-a Azərbaycanın ev sahibliyi etməsi, dünya birliyinin ölkəmizə duyduğu hörmətin və beynəlxalq arenada fəal rolunun yüksək qiymətləndirilməsi deməkdir: "Bu uğur, şübhəsiz ki, Müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin qətiyyətli siyasi iradəsinin, düzgün düşünlülmüş uzaqgörən siyasətinin və mükəmməl diplomatik bacarığının nəticəsi idi. COP29-un sədri olaraq Azərbaycan inkişaf etmiş və inkişaf edən ölkələr arasında balansın qurulmasına, həmçinin Qlobal Cənubla Qlobal Şimal arasında əlaqələrin inkişaf etdirilməsinə mühüm töhfələri hədəfləyir. Bu, həm Azərbaycanın global iqlim siyasətindəki mövqeyini gücləndirir, həm də dünya üzrə ətraf mühitin qorunmasına

Sabah başa çatan COP29-dən çox danışılacaq - uğur hekayəsi

Azərbaycan bu işin öhdəsindən bütün maneələrə rəğmən uğurla gəldi

yönəlik kollektiv səylərin artmasına imkan yaradır.

Lakin bu böyük uğur bəzi qüvvələri narahat etdi. Azərbaycanda COP29-un ev sahibliyi etməsi ilə bağlı müxtəlif dövlətlər və onların təsiri altındakı qruplar tərəfindən qarayaxma kampaniyası başlandı. Özünü müstəqil QHT adlandıran bəzi təşkilatlar və siyasətçilər ölkəmiz haqqında yanlış məlumatların yayılması üçün sanki bir-biri ilə yarışa giriblər. Amma bu cür cəhdlər heç bir nəticə vermədi, Azərbaycanı və onun dünyə səhnəsindəki mövqeyini zəiflədə bilmədi.

Azərbaycan yüksək səviyyədə təşkil edilən COP29-da bir tərəfdən global iqlim problemlərinin həllinə dair konkret addımlar atmaqla, digər tərəfdən dünya xalqlarına Azərbaycanın sülhsevər və inkişaf yolundakı məqsədlərini nümayiş etdirir. Bütün bu fəaliyyətlər həmçinin ölkəmizin bu mühüm tədbirin təşkilindəki rolunu möhkəmləndirir.

Politoloq qeyd etdi ki, ölkəmiz bu təşəbbüslə yalnız iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizəyə deyil, həm də global sülh və təhlükəsizliyə də dəstək vermiş oldu: "Prezident İlham Əliyev bu cür mənfur kampaniyalara qarşı verdiyi cavablarla da dünyanın diqqətini öz üzərinə çəkməyə davam edir. O, bir neçə dəfə bəyan edib ki, COP29-a qarşı yönəlmiş boykot çağırışlarına baxma-

yaraq, tədbirə 196 ölkədən 72 min nəfər iştirakçı qeydiyyatdan keçib. Onların arasında 80-dən çox Prezident, Vitse-prezident və baş nazir də vardı. Bu, Azərbaycan və Bakı şəhərinin global səviyyədəki əhəmiyyətini bir daha göstərir.

Ümumilikdə, COP29 Azərbaycana dünya miqyasında yüksək hörmət qazandırmaqla yanaşı, ölkəmizin iqlim siyasətindəki fəallığını və beynəlxalq arenada güclü mövqeyini bir daha nümayiş etdirdi. Bu tədbir iqlim dəyişikliyi ilə mübarizəyə dair dünya liderlərinin bir araya gəlməsi üçün vacib bir platforma olmaqla yanaşı, həm də Azərbaycanın dünya miqyasında artan nüfuzunun təntənəsidir.

Siyasi şərhçi Aydın Quliyev isə bildirdi ki, COP29-da dünyanın və gələcəyimizin asılı olduğu "mərkəzi problemin" həllinə böyük çabalar sərf edənlərə bərabər, elə ölkələr də oldu ki, buna hər vaxtla mane oldular: "COP29 əslində bir sıra dövlətlərin əsl sifətini ortaya qoymuş oldu. Məhz həmin dövlətlər mane olurlar ki, iqlim dəyişmələri ilə mübarizə xatirinə güclü öhdəliklər qəbul olunmasın, iqlim dəyişmələrinin təsirlərini azaltmaq üçün sanballı maliyyə fondu yaradılmasın. Guya Azərbaycan belə maliyyə fondunu öz şəxsi ehtiyaclarının həlli naminə yaramış, guya iqlimin ziyanlı

dəyişməsinə görə hamıdan çox məsuliyyəti Azərbaycan daşıyır. Azərbaycan çalışır ki, iqlim dəyişmələrinə qarşı maliyyənin yeni kollektiv kəmiyyət hədləri müəyyən olunsun. Sonuncu dəfə 2015-ci ildə bu yöndə 100 milyard dollarlıq kollektiv hədd müəyyən olunmuşdu. Azərbaycan çox haqlı olaraq hesab edir ki, bu çox az rəqəmdir. Azı 300-500 milyard dollarlıq hədd qoyulmalıdır. Bir faktı deyim. ABŞ hər il iqlim dəyişmələri ilə mübarizəyə 500 milyard, yəni yarım trilyon pul qoyursa, bütün dünya üçün 500 milyard dollarlıq fond da əslində azdır. Ancaq Azərbaycanın gücü ona çatır ki, COP29-da bu rəqəmin qəbul olunmasını təşviq etsin. Buna isə görün kimlər və necə müqavimət göstərir? Əvvəlcə COP-un Azərbaycanda keçirilməsinə mane olmaq istədilər, alınmadı. Sonra bəzi dünya dövlətlərini COP29-a gəlməkdən çəkindirmək istədilər, yenə alınmadı. Ardınca COP29-u Azərbaycan əleyhinə siyasi hücum müstəvisinə çevirmək istədilər, "separatçıları azad edin, erməniləri Qarabağa qaytarın" kimi tələblər qoydular, bu da alınmadı. İndi də COP29-da Azərbaycanın təşəbbüsü olan məsələlər üzrə qərarların qəbul olunmasını sabotaj etmək istəyirlər. Həm də bunu o ölkələr edir ki, Azərbaycandan yüz dəfələrlə çox neft-qaz hasil edir və yüz də-

fələrlə çox iqlimi korlayır.

ABŞ, Avropa Birliyi COP29-da öz üzərlərinə ciddi maliyyə öhdəliyi götürmək istəmirlər. Onlar yükü başqa ölkələrin üstünə ataraq öz neft-qaz istehsalatlarını qorumaq istəyirlər. Hətta Çin, Səudiyyə Ərəbistanı, Küveyt kimi böyük neft istehsalçısı və istehlakçısı sayılan ölkələr də maliyyə öhdəliyindən yayınmaq istəyirlər. Dəhşətlidir ki, Səudiyyə Ərəbistanı, Küveyt, Boliviya və sair kimi ölkələr hətta neftdən təcridcən imtina ilə bağlı qərar qəbul olunması məsələsinin müzakirə olunmasının əleyhinə çıxırlar. Halbuki Azərbaycan iqlimə görə ən az məsuliyyət daşıyan ölkədir. Neft hasilatına görə dünyada 25-ci, qaz hasilatına görə 23-cü yerdəyik. Atmosferə qaz emissiyasının cəmi 0,01 faizi bizim payımıza düşür. Azərbaycan ildə 34 milyard kub metr qaz, ABŞ 1 trilyon kubdan, Kanada 190 milyard kubdan, Səudiyyə 120 milyard klubdan çox qaz hasil edir. Bu rəqəmlər iqlimə qarşı kimin nə qədər pul qoymalı olduğunu dəqiq ifadə edir".

A.Quliyevin sözlərinə görə, əgər COP29-da azı 300-500 milyard dollarlıq kollektiv maliyyə həddi müəyyən olunmasa, bəşəriyyətin gələcəyi naminə buraxılmış bu şansın 100 faiz məsuliyyətini ABŞ, Avropa Birliyi, Çin, Səudiyyə, Küveyt, Qatar, Boliviya və digərləri daşıyacaq: "Azər-

baycana bu sırada heç minde bir faiz də məsuliyyət düşməyəcək. Çünki Azərbaycan öz üzərinə düşəni edir - dünyanın xilasını naminə müzakirə platformasını yüksək səviyyədə təqdim edir".

Deputat Arzuxan Əlizadə isə Şerg.az-a açıqlamasında deyib ki, COP29 kifayət qədər ciddi, böyük və global əhəmiyyətli tədbir oldu: "COP 1997-ci ildən bu yana hər il nüfuzlu ölkələrdən birində keçirilir. COP-un 29-cu tədbirinin Azərbaycanda keçirilməsi də bir daha Azərbaycanın nüfuzunun göstəricisi oldu. COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi qərarının özü Azərbaycanın diplomatik və siyasi uğuru kimi qiymətləndirilməlidir. Azərbaycan COP29-a kimi bir çox beynəlxalq tədbirlərə, idman yarışlarına ev sahibliyi edib və böyük təcrübələr qazanıb. Hər ötən tədbirdən sonra Azərbaycanla bağlı yüksək səviyyəli fikirlərə şahidlik etmişik. COP29 da çox böyük və peşəkar təşkilatçılıq bacarıqları ilə seçildi və tədbirə qatılan bütün qonaqlar bunu yüksək dəyərləndirdilər. Təxminən 70 mindən artıq xarici qonaq qeydiyyatdan keçib və onların böyük hissəsi ötən günlər ərzində Bakıda olublar. 80-dən artıq dövlət və hökumət başçıları iki gün keçirilmiş Liderlər Sammitində iştirak ediblər. Onların hər biri tədbirin əhəmiyyətini vurğulamaqla yanaşı, konfransın təşkilatçılığı ilə bağlı da yüksək təəssüratlarını dilə gətirdilər. Konkret olaraq COP29-un yüksək səviyyədə keçdiyini demək olar.

Təəssüf ki, bu müddətdə Azərbaycana qarşı şər-böhtan kampaniyası aparana da oldu. Azərbaycanın COP29-a ev sahibliyi ilə bağlı qərar verildən sonra qərəzli kampaniya daha geniş vüsət almışdı. Bu kampaniya COP29-un keçirildiyi günlərdə də davam etdirildi. COP29-la dünyanın diqqətini Azərbaycanla yönəldiyini görənler bunu özləri üçün fürsət bildilər. Bundan istifadə edən bədxahlar, qələbəmizi, uğurlarımızı həzm edə bilməyən erməniperəst bəimələr çirkin oyunlara baş vurdular. Əfsuslar ki, içimizdəki bəzi ünsürlər də bu kampaniyaya qoşuldular. Ancaq bu cəhdlərin heç biri nəticə vermədi, Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzuna xələl gətirə bilmədilər. Tədbirin yüksək səviyyədə keçirilməsi, liderlərin aktiv iştirakı, müəyyən razılaşmaların olması, sənədlərin imzalanması göstərdi ki, qərəzli hücumlar iflasa uğradı və Azərbaycan COP29-un təşkilatçılığını tam arzuolunan səviyyədə həyata keçirdi".

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
"Yeni Müsavat"

Bu ilin sentyabr ayında Azərbaycana Türkiyədən 6 baş ulaq (eşək) idxal edilib. Bu barədə “Yeniavaz” məlumat yayıb. Bildirilib ki, idxal olunan 6 baş ulaq üçün ümumilikdə 9,4 min dollar (16 min manat) ödənilib. Açıqlanan məlumatlardan belə görünür ki, Türkiyədən gətirilən ulaqların bir başının orta gömrük dəyəri 2 min 664 manat olub. Buna qədər isə Azərbaycan xaricdən ulaq idxal etməyib.

Maraqlıdır, bu ulaqların Azərbaycanda sifariş kim tərəfindən edilib?

“Yeni Müsavat” bu suala aydınlıq gətirmək üçün Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi ilə əlaqə saxlayıb. Nazirlikdən bildirilib ki, yayılan məlumatın onlara aidiyyəti yoxdur və sifariş bu qurum tərəfindən edilməyib.

Belə olan halda, idxalın fiziki şəxsin sifərişi ilə olunduğu güman edilir. Çünki ulaqlardan ailə təsərrüfatlarında yüngül işlərdə istifadə edirlər.

Azərbaycanda rəsmiləşmiş, iri ulaq təsərrüfatının olması ilə bağlı məlumat yoxdur. Bir zamanlar Abşeron rayonu Məhəmmədi qəsəbəsində ilk eşək südü istehsal edən böyük ferma yaradılmışdı. Orada 100 başa yaxın ulaq saxlanırdı. Bu ferma təkcə Azərbaycanda deyil, Qafqazda ilk böyük eşək ferması idi. Sonradan həmin fermerin bağlanılması ilə bağlı məlumat yayıldı. Hazırda bu heyvanlardan yalnız ailə təsərrüfatında geniş istifadə olunur.

“07” qiymətinə xaricdən eşək alırıq

tifadə olunur.

Fermer Ceyhun İbrahimov Novxanıda yaşayır və kiçik eşək təsərrüfatı var. O deyib ki, uşaq vaxtlarından ailəsi eşək saxlayıb. Onun sözlərinə görə, hazırda 11 eşəyi var, onlardan 4-ü sağlamlıq satılmasını da anlama bilmirəm. Qeyd edək ki, Azərbaycanda son 1 il ərzində eşəklərin sayında ciddi azalma qeydə alınıb. 2024-cü ilin əvvəlində ölkəmizdə 14924 baş eşək olub. Məlumatla görə, eşəklərin böyük hissəsinin - 10174-nün yaşı 3 və daha çoxdur. Ötən ilin əvvəlinə olan məlumata görə, Azərbaycanda eşəklərin sayı 20 mindən bir qədər çox olub. Beləliklə, 1 il ərzində ölkəmizdə 5 mindən artıq eşək “yoxa çıxıb”. Ümumiyyətlə, son 20 ildə Azərbaycanda eşəklərin sayı təxminən 3 dəfə azalıb. 2004-cü ildə ölkəmizdə 42,2 min, 2014-cü ildə 43,4 min baş eşək olduğu halda 2024-cü ilin məlumatlarına görə, bu rəqəm 14,9 min olub. Eşəklərin sayına görə rayonların sıralamasına Lerik başçılıq edir. Belə ki, bu rayon-

Fermer yerli eşəklərlə xaricdən gətirilən eşəkləri

də müqayisə edib: “Mənim Həmədan eşşəyim var. Onu mənə saxlamaq üçün veriblər. O eşək yerlilərdən böyükdür və südü də çox verir. Türkiyənininki ilə bizim eşəklər arasında heç bir fərq yoxdur. Onların belə bəha qiyməti satılmasını da anlama bilmirəm”.

Qeyd edək ki, Azərbaycanda son 1 il ərzində eşəklərin sayında ciddi azalma qeydə alınıb. 2024-cü ilin əvvəlində ölkəmizdə 14924 baş eşək olub. Məlumatla görə, eşəklərin böyük hissəsinin - 10174-nün yaşı 3 və daha çoxdur.

Ötən ilin əvvəlinə olan məlumata görə, Azərbaycanda eşəklərin sayı 20 mindən bir qədər çox olub. Beləliklə, 1 il ərzində ölkəmizdə 5 mindən artıq eşək “yoxa çıxıb”.

Ümumiyyətlə, son 20 ildə Azərbaycanda eşəklərin sayı təxminən 3 dəfə azalıb. 2004-cü ildə ölkəmizdə 42,2 min, 2014-cü ildə 43,4 min baş eşək olduğu halda 2024-cü ilin məlumatlarına görə, bu rəqəm 14,9 min olub.

Eşəklərin sayına görə rayonların sıralamasına Lerik başçılıq edir. Belə ki, bu rayon-

Fermer: “Bu heyvan inəkdən 3 dəfə çox yeyir, 14 aydan bir balalayır, süddən kəsildəndən sonra...”

da 1362 baş eşək var. Onların 1000-ə yaxınının 3 və daha artıq yaşı var. Sıralamada ikinci yeri 1284 başla Şəmkir rayonu, üçüncü yeri isə 1063 başla Ağstafa rayonu tutur. Statistika görə, Bakı şəhərində cəmi 4 eşək var. Sözügedən heyvanlar paytaxtın Sabuncu rayonu ərazisindədir.

İqtisadi rayonlar arasında eşəklərin sayının ən çox olduğu bölgələr Qazax-Tovuz (4116 baş), Lənkəran-Astara (2713 baş) və Quba-Xaçmazdır (1812 baş).

İşğaldan azad edilən bölgələrə gəlincə, Cəbrayıl 9, Laçın 54, Zəngilanda 18, Ağdamda 173, Füzulidə 315, Xocavənddə 3 baş eşək var.

Eşəklərin sayının daha çox olduğu digər rayonlar aşağıdakılardır:

Qazax rayonu - 895 baş
Quba rayonu - 891 baş
Samux rayonu - 728 baş
Tovuz rayonu - 550 baş
Yardımlı rayonu - 553 baş
Sabirabad rayonu - 474

baş
Goranboy rayonu - 468

baş
Astara rayonu - 448 baş.

□ **Sahənə RƏHİMLİ**
“Yeni Müsavat”

Azərbaycan qazının satış qiyməti neçə olacaq?

2025-ci ilin dövlət büdcəsində təbii qazın min kubmetrinin ixrac qiyməti 242 ABŞ dolları göstərilir, Milli Bank hökumətdən daha nikbindir: 290 dollar...

Azərbaycanın 2025-ci il dövlət büdcəsi layihəsinin Milli Məclisin komitələrində müzakirəsi davam edir. Milli Məclisin 4 komitəsinin birgə iclasında 2025-ci ilin büdcəsinin müzakirəsi zamanı maliyyə naziri Samir Şərifovun dediyinə görə, hökumət 2025-ci ilin dövlət büdcəsində təbii qazın 1 min kubmetrinin ixrac qiyməti 242 ABŞ dolları, manatın məzənnəsi isə 1 dollar üçün 1,7 manat səviyyəsində qəbul edilib.

O bildirib ki, 2025-ci ilin dövlət və icmal büdcələrinin tərtibi zamanı iqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən təqdim olunmuş baza proqnozu əsas götürülərək, ölkədə ÜDM-in artım tempi 3,5 faiz, qeyri-neft-qaz ÜDM-in artım tempi 4,9 faiz, orta illik inflyasiya 4,6 faiz, xam neftin 1 barelinin qiyməti 70 ABŞ dolları götürülüb.

Azərbaycan Mərkəzi Bankı isə neftin orta qiymətini 2024-cü il üzrə 81,4 dollar (may proqnozunda 85,7 dollar), 2025-ci il üzrə 79,2 dollar (83,5 dollar), təbii qazın orta qiymətini bu il üzrə 290 dollar (281 dollar), 2025-ci il üzrə 340 dollar (299) proqnozlaşdırıb. Mərkəzi Bank bu ilin sonuna iqtisadi artım proqnozunu 3,9 faiz, 2025-ci il üzrə 3,3 faiz müəyyən edib. Tənzimləyici həmçinin bu ilin yekununda qeyri-neft sektorunda 6,5 faiz, 2025-ci ildə isə 5,1 faiz iqtisadi artım gözləyir.

Göründüyü kimi, iqtisadi artım, neft və qaz qiymətləri üzrə AMB hökumətdən daha nikbin proqnozlara malikdir.

Dövlət büdcəsi layihəsindən aydın olur ki, 2025-ci il üçün Azərbaycanın xarici ticarət dövriyyəsinin həcmi 39,8 milyard dollar proqnozlaşdırılıb. Bunun 22,47 milyard dolları ixracın, 17,4 milyard dolları isə idxalın payına düşəcək. Başqa sözlə, xarici ticarət dövriyyəsinin müsbət saldosu üzrə

proqnoz 5,11 milyard dollar təşkil edəcək.

Layihədə 2026-2028-ci illərdə ixracın həcmi 20-22 milyard dollar, idxalın həcmi isə 18-20 milyard dollar civarında proqnozlaşdırılıb.

Proqnoza əsasən, xarici ticarət dövriyyəsinin müsbət saldosu 2026-cı ildə 2,9 milyard dollar, 2027-ci ildə 2,9 milyard dollar, 2028-ci ildə isə 1,89 milyard dollar olacaq.

Qeyd edək ki, Dövlət Gömrük Komitəsinin məlumatına əsasən, 2024-cü ilin yanvar-oktyabrında Azərbaycanın xarici ticarət dövriyyəsinin həcmi 39 milyard 378 milyon 678.59 min dollar təşkil edib. Bunun 22 milyard 742 milyon 283.66 min dolları ixracın, 16 milyard 636 milyon 394.94 min dolları idxalın payına düşür. On ayda xarici ticarət dövriyyəsinin müsbət saldosu 6 milyard 105 milyon 888.72 min dollar təşkil edib. Bu, 2023-cü ilin eyni dövründəki göstəricidən 2 dəfəyə yaxın azdır.

Azərbaycan hökumətinin xarici ticarət həcminə dair proqnozu əsas ixrac məhsulu olan neftin 70 dollarlıq dünya bazar qiyməti ilə hesablanıb. Halbuki əksər beynəlxalq analitik mərkəzlər 2025-ci ildə neftin orta bazar qiymətini 80 dollar civarında proqnozlaşdırır ki, bu da Azərbaycan büdcəsində götürülən qiymətdən 10 dollar yuxarıdır.

Bu baxımdan, 2025-ci ildə Azərbaycanın ixracının azalması daha çox ixrac olunan neftin həcmindən azalmasından qaynaqlanacaq. Gömrük statistikasına əsasən, bu ilin on ayında ixrac həcmində illik ifadədə 1 milyon 696 min 827,59 ton azalma qeydə alınıb: 22 268 796.30 tondan 20 571 968.71 tona qədər.

Maliyyə nazirinin dediyinə görə, ixrac həcmindən azalması şəraitində 70 dollarlıq qiymət nəzərə alınmaqla, 2025-ci ildə büdcənin neft-qaz gəlirlərində 750 milyon manat azalma olacaq: “Şübhəsiz ki, istənilən proqnoz müəyyən risklərə məruz qala bilər. Ona görə də Maliyyə Nazirliyi dövlət büdcəsinin layihəsini hazırlayarkən iqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən tərtib olunan makroiqtisadi proqnozları əsas götürüb. Bildiyimiz kimi, neft qiymətlərinin proqnozunda üç ssenari var: optimist, baza və pessimist. Bizim büdcə proqnozları baza ssenarisi üzərində qurulub. Və baza ssenaridə neftin qiyməti 70 dollar götürülüb. Pessimistdə isə bu qiymət 60 dollar səviyyəsində götürülür.

Neftin qiyməti enərsə, büdcənin Dövlət Vergi Xidməti tərəfindən daxi olmaları 340 milyon manat azalması proqnozlaşdırılır. Bu bizi o qədər də sarsıdan fakt ola bilməz. Dövlət Neft Fondunun gəlirlərinə gəldikdə isə təsir daha yüksəkdir. Burada söhbət 2 milyard 100 milyon manatlıq təsirdən gedir. Cari ilin büdcəsində neftin qiymətini 60 dollardan 75 dollara kimi yüksəltmişik. Növbəti il bu qiyməti 5 dollar az götürmüşük. Əgər neftin qiyməti enərsə, bu mənfi təsirləri qarşılaya bilmək üçün ehtiyat addımlarımız var. 2025-ci ildə nəzərdə tutulan qiymət proqnozları əsasında büdcə gəlirlərimiz neft-qaz sektorunda 750 milyon manat məbləğində azalacaq. Bu, 2023-cü ilə müqayisədə daha təsirli rəqəmdir. Gəlirlərin azalması neft yataqlarının tükenməsi ilə əlaqədardır. Çünki illərlə onlar istismar olunmaqdadır”.

Nazir deyib ki, bununla əlaqədar hökumət digər addımlar atmaqdadır: “Qeyri-neft sektorunda müsbət dəyişikliklər baş verməkdədir. Biz istədiyimiz həcmə nail olmamışıq. Qeyri-neft sektorundan proqnozlardan 960 milyon manat daxilolmalarımız var. Neft Fondunun transfertini bütün bu gəlirlərdən çıxığımız təqdirdə gəlirlərimiz ötən ilə müqayisədə 200 milyondan çox artıb”.

Azərbaycan Hesablama Palatasının 2025-ci ildə dövlət büdcəsi layihəsinə hazırladığı rəydən aydın olur ki, gələn ilin dövlət büdcəsində dörd mədaxil mənbəyində azalma nəzərdə tutulur. Onu da qeyd edək ki, Hesablama Palatası hökumətin daxili borclanmanı artır-

masını dövlət büdcəsi üçün əlavə maliyyə yükü yaratması baxımından doğru addım hesab etmir.

Maliyyə naziri bu borclanmanın xarici borcun azaldılması, ölkənin qiymətli kağız bazarının inkişafı baxımından müsbət addım olduğunu bildirir: “Xarici borclanmanın azaltmaqla, biz daxili maliyyə bazarlarımızı inkişaf etdiririk. Daxili dövlət borcunun artımını Maliyyə Nazirliyi təmin edib. Bizim xarici dövlət borcumuz müntəzib şəkildə azalıb. Bununla da Prezident tərəfindən təsdiq edilmiş strategiyamızın tələblərini yerinə yetiririk. Xarici dövlət borcuna xidmət xərcləri növbəti ildə 1 milyard 442 milyon manat təşkil edəcək”.

Hesablama Palatası isə 2025-ci il dövlət büdcəsi layihəsinə rəyində qeyd edir ki, daxili dövlət borcu üzrə ödənişlər dövlət büdcəsinin tərkibində 2025-ci il üçün 958 milyon manat (136,8 milyon manat əsas borc və 821,2 milyon manat faiz borcu) proqnozlaşdırılır ki, bu da dövlət borcuna xidmətlə bağlı xərclərin ümumi məbləğinin 39,9 faizinə, habelə dövlət büdcəsi gəlirlərinin 2,5 faizinə, dövlət büdcəsi xərclərinin isə 2,3 faizinə bərabərdir. Bu məbləğ 2024-cü ilin ilkin proqnozundan 458 milyon manat, yenidən baxılmış məbləğdə isə 787,7 milyon manat çoxdur. Cari ilin ilkin təsdiq edilmiş göstəriciləri ilə müqayisədə 2025-ci il üzrə xarici dövlət borcunun faiz xərcləri 22,9 faiz azalsa da, daxili dövlət borcunun faiz xərcləri 64,2 faiz artmışdır (yenidən baxılmış göstərici ilə müqayisədə 4,8 dəfə) ki, bu da Hesablama Palatasının daxili dövlət borcunun faiz yükünün artımı ilə bağlı etdiyi çağırışların reallaşdığını deməyə əsas verir.

□ **Dünya SAKİT,**
“Yeni Müsavat”

Əsas media qurumlarının görkəmli diqqəti yetirmədiyi çox təhlükəli bir proses yaxın ətrafımızda səssizcə davam edir. Qısa zamanda həm Ukraynanın, həm də İranın nüvə silahı əldə edəcəyi ilə bağlı çox ciddi məlumatlar var.

"The Times" qəzeti Ukraynanın cəmi bir neçə ay ərzində "sadə atom bombası" yaratmaq gücündə olduğunu yazıb. Sadə bomba ABŞ-ın Xirosimaya atdığı "Gombul adam" (Fat Man) tipli bombalara deyilir. Maraqlı olan bütün tərəflər etiraf edir ki, qısa müddətdə Ukraynanın atom bombası yaratması texniki cəhətdən mümkündür.

İranın da uzun illərdir Buşer AES-i fəaliyyət göstərir, deməli, Tehran da texniki olaraq atom bombası yaratmaq potensialına sahibdir. Tehranın nüvə silahı iddialarının olduğu bilinən faktır. Fars hakimiyyəti nümayəndələri açıq şəkildə "nüvə bombası yarada bilirik, bizə mane olan yalnızca Xameininin fətvasıdır" bəyanatları verirlər.

"The Times" yazır ki, İranın atom bombası əldə etməsi təkcə İsrail üçün təhlükə deyil. İran bombası reallığa çevriləcəksə, bu, həmin anda Səudiyyə Ərəbistanı və Türkiyəni də nüvə bombası yaratmağa məcbur edəcək. Azpolitika.info yazır ki, burada bir məqama diqqət yetirək və Ərdəğanın hələ 2019-cu ildə gur səslə bəyan etdiyi "Sizin atom silahınız varsa, bizdə niyə olmamalıdır?!" bəyanatını yada salırıq. Həmin dövrdə sanballı Qərb media orqanlarında "Türkiyənin atom bombası var, amma elan edilmir" tipli yazılar yer almışdı.

Ehtiyatda olan polkovnik, Müdafiə Nazirliyinin Hərbi Polisinin keçmiş rəisi Rövşən Məhərrəmov bu yöndə Putinin Türkiyə ilə bağlı açıqlamalarını xatırladı: "Burada Türkiyə ilə bağlı bir açıqlamanı xatırladım. Putin bildirmişdi ki, biz Türkiyəni nüvə dövləti edə bilərik. Türkiyədə artıq Atom Elektrik Stansiyasını inşa edib. Ərdəğan da bir neçə dəfə açıqlama verib ki, əgər Türkiyə dövlətinə qarşı belə aqressivlik davam edərsə, biz nüvə silahını istehsal edə bilərik. Bu dünyaya bir mesaj idi. Türkiyədə evvəllər nüvə başlıqlı silahlar olub. Bunu dünyada yaxşı bilirlər. Sonradan onları Rumıniyaya yerləşdirdilər. Bu gün hətta ərazisində müxtəlifliklərinin də nüvə silahı yoxdur. Əgər İran nüvə silahını istehsal etsə, o halda Türkiyə də bu silahı istehsal edəcək. İsrail kimi dövlətin nüvə silahının olması Türkiyə üçün təhlükədir. Nəyə görə təhlükədir? Çünki Türkiyə ilə İsrail arasında çox ciddi gər-

Türkiyə "dərindən dövləti"nin sirri - nüvə silahı...

ABŞ nəşri yazır ki, İran bombası reallığa çevriləcəksə, bu, Türkiyəni də nüvə bombası yaratmağa məcbur edəcək

ginlik var. Amma güman edirik ki, indiki zamanda Türkiyə o silahları istehsal etməyəcək. Əlavə olaraq, Putin bildirmişdi ki, lazım gəlsə, ikinci Atom Elektrik Stansiyası inşa edirik. Artıq bir AES inşa ediblər. Türkiyə bilirsiniz ki, son zamanlar hərbi sənayesini xeyli gücləndirib. Açıq, Türkiyənin nüvə silahı istehsal etməsində çətinlik görmürəm. Qardaş ölkə buna qadirdir. Həmin texnologiyayı əldə etməsi mümkündür. Əgər qonşuları o silahları istehsal etsələr, Türkiyə geri qalmayacaq. Əslində dünyada bu gün gedən proseslər imkan yaradır ki, o silahlar istehsal olunsun. Çünki həmin silah o dövlətdə varsa, həmin dövlətin siqortasıdır. Zamanında əgər o silahlar Ukrayna ərazisindən çıxarılmısaydı, Rusiya bu gün bu formada hücum etməzdi. Bilirsiniz ki, Amerika, Fransa və Böyük Britaniya Ukraynadakı o silahlara qərantıya dururdu. Amma bu ola-ola həmin silahlar oradan çıxarıldı. Bu gün Ukrayna onun əzabını çəkir və Rusiyanın hücumunun qarşısını ala bilmir".

R.Məhərrəmov Türkiyənin bu gün təhdidlər altında olduğunu da söylədi: "Bu gün Amerika da imkan vermez ki, həmin silahları Türkiyə əldə etsin. Çünki qardaş ölkənin durmadan gücləndiyini görür. NATO-nun

ikinci ən güclü dövlətidir. Qərb də istəmir ki, Türkiyə güclü dövlətlər sırasında yer alsın. Gərginlik də artdıqca, Türkiyə bu silahları əldə etməyə cəhd edəcək. Çünki görür ki, adı "Patriot"ları belə Amerika onlara satmadı. Ankara da məcbur olub ki, Moskvadan "S400"ləri aldı. Hava məkanını qorumaq üçün divizionlar əldə etdi. Burada Avropadakı islamafobiya da vacib məsələdir. Bilirsiniz ki, Pakistan nüvə silahına sahib yeganə müsəlman dövlətidir. Əlbəttə, Amerika başda olmaqla, Qərb dünyası heç vaxt razı olmaz ki, digər bir müsəlman dövləti də nüvə başlıqlı silahlar əldə etsin. Çünki bununla müsəlman dövlətlərinə qarşı təhdidlərə son qoyula biləcəyini yaxşı anlaşırlar. Rusiya maraqlıdır ki, İran güclü olsun, qardaş ölkə də İranın güclənməsində maraqlıdır. Hətta hesab edə bilməyirəm ki, gələcəkdə İranın daha da güclənməsinə Türkiyə yardım edə bilər. Eyni zamanda nüvə silahı əldə etməsinə köməklik də göstərər. Amerika başda olmaqla, Qərb koalisiyasına bir güc göstərmək lazımdır".

Siyasi təhlilçi Sona Əliyeva da fərqli düşünmür. O, yaxın zamanlarda Türkiyə və Ukraynanın belə silahlara sahib olacağına inanır: "Ukraynanın qısa müddətdə taktiki nüvə silahı

hazırlayacağı o qədər də inandırıcı görünmür. Səbəbi odur ki, 2 il yarım ərzində ukraynalı nüvə alimləri mühərribə səbəbindən ölkələrini tərk ediblər. Onlar ABŞ-a, Almaniya və digər ölkələrə üz tutublar. Bu barədə vaxtilə Ukrayna mediasında da yazılar gedirdi. Amma Kiyevin ən yaxın zamanda taktiki nüvə silahına sahib olacağı mümkündür. Ukraynanı Rusiya ilə bu savaşa sürükləyənlər Kiyevə belə bir təhlükəli silahı və məhdud sayda nüvə başlığını hədiyyə edə bilərlər. Söhbət Rusiyaya əzələ nümayişi, güc tətbiqindən çəkilmə məhiyyəti silahların verilməsindən gedir. Həmin silahların təhlükə radiusu o qədər də böyük deyil. Yeni nüvə zənginliyi azaldılmış, hətta tanklardan, artilleriya vasitələrindən atıla biləcək nüvə silahlarının verilməsi ehtimalı daha realdır. Digər tərəfdən, vaxtilə SSRİ-nin nüvə sənayesində ukraynalı alimlərin xüsusi çəkisi və rolu olub. Hər halda, Ukrayna Xüsusi Xidmət Orqanları onların nəzəri və praktiki təcrübələrini əldə etmək üçün çoxdan hərəkətə keçiblər. Amma indiki imkanlarla Kiyevin qısa zamanda nüvə silahına sahib olacağına inanmaq, sadəcə, sadələşdirmədir. Çünki potensial imkanlar olduqca zəifdir. Cənub qonşumuz İranın uranı zənginləşdirdiyi də hər kə-

sə bəllidir. Hətta bəzi informasiyalara inansaq, molla rejiminin əlində müəyyən qə-

dər nüvə silahı da var. Bu da Azərbaycanla yanaşı, Türkiyə və İsrailin, eləcə də digər region ölkələrinin ciddi şəkildə xaricdən təhdidi deməkdir. Bu baxımdan, Ankara hələ illər öncə nüvə silahına sahib olma məsələsini gündəmə daşdı. Ola bilsin ki, TUSAŞ çətrisi altında qardaş ölkədə bu istiqamətdə müəyyən addımlar da atılmaqdadır. Amma Türkiyə "dərindən dövləti" indiki mərhələdə bu məsələləri gizli saxlamağa məcburdur. Çünki Qərb bu durumdan istifadə edər, Türkiyəni də Suriya və İraqın güünə salmaq üçün hərəkətə keçə bilər. Ukraynadan fərqli olaraq Türkiyənin daha qısa müddətdə taktiki nüvə silahları əldə etmək imkanları var. Amma Ankaranın strateji nüvə silahlarına yaxın zamanlarda sahib olacağı elə də inandırıcı görünmür. Çünki nüvə sahəsində qardaş ölkənin elmi potensialı olduqca zəifdir. Urani zənginləşdirəcək müstəqil laboratoriyaları yoxdur. Eyni zamanda Qərbin Türkiyəyə taktiki nüvə silahlarına sahib olmasına icazəsi müəyyən hallarda mümkün görünə bilər, amma strateji silahlara "hə" deməsi inandırıcı deyil".

□ **Cavanşir ABBASLI**
"Yeni Müsavat"

Ermənistan daha 78 ədəd ATAGS alır

Ermənistan əlavə olaraq daha 78 ədəd ATAGS yedəklili artilleriya sisteminin alınması ilə bağlı danışıqlar aparır. Bu barədə "Indian Defense Research Wing" (IDRW) məlumat yayıb.

"Bu, əvvəllər Ermənistana təhvil verilmiş, ölkənin müxtəlif landşaftlarında müstəsna imkanlar nümayiş etdirən ATAGS-in uğurlu fəaliyyətinin nəticəsidir. Altı haubitsadan ibarət ilk partiya Ermənistanda həm yüksək dağlıq ərazilərdə, həm də düzənliklərdə geniş sınaqdan keçirilib. Sınaqlar uzun məsafələrdə dəqiqliyi və yüksək etibarlılığı təsdiqləyib, bu da Ermənistan hakimiyyətini daha geniş miqyasda satın almağı düşünməyə vadar edib.

Ermənistan Müdafiə Nazirliyi ATAGS-in yeni partiyasını təkmilləşdirmək üçün hərbiçilərin istəklərini ifadə edib. Artıq silahın işini asanlaşdıraraq erməni dilində interfeys də var. Ermənistanın artilleriya sisteminin orduunun xüsusi tələblərinə uyğunlaşdırmaq üçün kiçik təkmilləşdirmələr təklif edəcəyi gözlənilir. Əlavə 78 ədəd ATAGS qurğusu üçün perspektiv saziş Ermənistan və Hindistan arasında artan müdafiə əməkdaşlığında növbəti mərhələdir", - deyərək bildirilib. (axar.az).

Qeyd edək ki, son illər Ermənistan Hindistanın silahlarının əsas alıcısına çevrilib.

Formula 1-ə ayrılan pulları mənimsəmə ittihamı ilə mühakimə olunan Çingiz Mehdiyev mərhum gənclər və idman naziri Azad Rəhimovun oğlu Arif Rəhimovu məhkəməyə çağırır.

"Qafqazinfo" A.Rəhimovun bu cinayət işi üzrə istintaq başlayan vaxt prokurorluqda müstəntiqə nə danışdığını öyrənib.

A.Rəhimov "Bakı Şəhər Halqası" Əməliyyat Şirkətinin rəhbəri olub. Hazırda 400 min manat yeyintidə təqsirləndirilən Çingiz Mehdiyev isə şirkətin şöbə rəisi işləyib. Sonuncunun vəkili məhkəmə istintaqının sonuna yaxın bütün kartları açıb. Müdafiəçi şirkətin rəhbərinin şahid qismində tanınmamasına etiraz edib, "Formula 1-in təşkili üçün 150 milyon ayrılır. Arif Rəhimov da dövlətin hər qəpiyinin xərclənməsinə nəzarət etməli idi" deyib.

A.Rəhimov isə istintaqa ifadəsində bildirib ki, işçisinin yeyintisindən, xaricə köçürmələr etməsindən xəbəri olmayıb: "Biz işə qoşulanda yarışların başlanmasına 8 aydan az vaxt qalmışdı. Bu səbəbdən işlərin icrasına təxirə salınmadan başlanılması və qısa müddət ərzində başa çatdırılması üçün Gənclər və İdman Nazirliyinə tapşırıq verildi. Müstəsna hal kimi, Formula 1 Avropa Qran Pri yarışlarının

təşkili ilə bağlı satınalma predmetinə aid olan bütün işlərin satın alınması məqsədilə bu sahədə təcrübəsi olan, danışıqlar əsasında seçilən təşkilatlarla birbaşa müqavilə bağlanmasına icazə verildi. Bu səbəbdən "Bakı Şəhər Halqası" Əməliyyat Şirkətinin İdman şöbəsinə lazım olan mallarla bağlı həmin şöbənin müdiri işləyən Çingiz Mehdiyev sifariş verdi. Həmin sifariş əsasında Təchizat şöbəsinin rəisi işləmiş Zaur Məlikaslanov tərəfindən malların təchizi ilə bağlı "Dayton Investments LTD" adlı şirkətin verdiyi təkliflər uyğun olduğundan müsbət qiymətləndirilərək həmin şirkətlə müqavilə bağlandı".

Arif Rəhimovun dediyinə görə, müqavilə bağlandıqdan sonra malların qiyməti göstərilməklə sifariş orderi Ç.Mehdiyev tərəfindən tərtib edilib, o və Təchizat şöbəsinin rəisi tərəfindən imzalanıb. Eyni qaydada vergi orqanlarında fiziki şəxs kimi qeydiyyatdan keçmiş Abdullayev Mais Məlik oğlu ilə də müqavilələr bağlanılıb: "Qeyd olunan müqavilələr bağlanan tərəflərin Mehdiyevlə əlaqəsinin olmasından, müqavilələrə görə dövlət büdcəsindən ayrılmış pul vəsaitinin Çingiz Mehdiyev tərəfin-

"400 minlik yeyintidən xəbərim olmayıb"

Mərhum gənclər və idman naziri Azad Rəhimovun oğlu Arif Rəhimovun oğlu istintaqa nələr deyib?

dən mənimsənilməsindən məlumatım olmayıb. Eyni zamanda "Bakı Şəhər Halqası" tərəfindən müqavilə

əsasında "Dayton Investments LTD"-yə (Çingiz Mehdiyevin ofşor zona - Seyşel adalarında anasının

adına təsis edilmiş şirkət-red.) köçürülən ümumi məbləğdən 359.339,60 ABŞ dolları məbləği hissəsində

malların əslində xarici ölkədən gəlməməsindən, Çingiz Mehdiyevin xarici köçürmələr edərək özünün və qardaşının adına ABŞ-da mülklər almasından qətiyyətlə xəbərim olmayıb".

Hazırda Mehdiyevin işi üzrə Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsində araşdırma davam edir. Leyla Əsgərova-Məmmədovanın sədrlik etdiyi hakimlər qrupu Arif Rəhimovun məhkəmədə dindirilməsinin vacib olub-olmadığını fikirləşir. Prokuror isə Rəhimovun dindirilməsinə etiraz etmir.

Təqsirləndirilən şəxs isə 397 min 852 manat məbləğində dəymiş ziyanın cəmi 100 min manatını qaytarıb. Hələ ki, qalan hissəni ödəmir. **Q "Yeni Müsavat"**

Damlanı hüquq-mühafizə orqanlarına çağırıblar

Adları qumar reklamında hallanan məşhurlar həm təkzib edir, həm də...

Türkiyədə qanunsuz mərc oyunlarına təşviq edənələrə qarşı əməliyyat keçirilməsi Azərbaycanda da oxşar vəziyyəti gündəmə gətirib. Türkiyədə olduğu kimi, Azərbaycanda da bəzi məşhur simalar "1XBet", "Mostbet", "Pin-up", "10line-loto" kimi qanunsuz mərc və şans oyunları platformalarını reklam edirlər. İdmançı Şükran Soltanov, aktyor Azər Aydəmir, influenserlər Banu Al, Xatirə Yüzbəyova, Nərimin Xankişiyeva, Mehın Oqtaylı, Günel Hüseynova, eləcə də müğənnilər Damlə, Elgün Hüseynov və Qumral kimi tanınmış şəxslər sosial media vasitəsilə bu cür oyunları təbliğ edirlər.

Qanunsuz mərc və şans oyunları şirkətləri vətəndaşları aldatmaqla yanaşı, vergidən yayınmaq və dövryyələrini gizlətməklə dövlətə də ciddi ziyan vururlar. Azərbaycan hüquq-mühafizə orqanları qanunsuz mərc və şans oyunlarına qarşı mübarizə aparmaqdadır və həyata keçirilən əməliyyatlar nəticəsində belə fəaliyyətləri təşkil edən şəxslər saxlanılır.

Daxili İşlər Nazirliyinin Mətbuat Xidmətinin əməkdaşı polis leytenantı Elbrus İbrahimov məsələ ilə bağlı bildirib ki, internet resursları, eləcə

də informasiya telekommunikasiya şəbəkələrindən istifadə etməklə qanunsuz olaraq qumar və mərc oyunları təşkil edən şəxslərlə bağlı polisə daxil olan hər bir müraciət araşdırılır: "Elə bunun sübutu kimi bir müddət əvvəl Nazirliyin Kibercinayətkarlıqla Mübarizə Baş İdarəsinin sosial şəbəkələrin Azərbaycan seqmentində onlayn qumar oyunları təşkil edən dəstənin üzvlərinə qarşı həyata keçirilmiş genişmiqyaslı əməliyyatı qeyd etmək olar. Həmin tədbir zamanı sosial şəbəkələrdə kazino, qumar və mərc oyunları təşkil edən dəstənin başçıları da daxil olmaqla, bu

qanunsuz əməlləri təşkil və təbliğ edən 30 nəfərə yaxın şəxs saxlanılıb".

Azərbaycan qanunlarına əsasən:

32.5. İdman mərc oyunlarının, lotereyaların reklamında aşağıdakılar qadağandır; 32.5.1. yetkinlik yaşına çatmayanlara müraciət olunması;

32.5.2. bu cür oyunlarda, lotereyalarda iştirakın cəmiyyətdə nüfuz qazanmaq vasitəsi olması fikrinin yaradılması;

32.5.3. oyunlarda və lotereyalarda qazanc əldə edilməsinə zəmanət verilməsi, idman yarışlarında tərəflər

dən birinin uduş ehtimalının artması ilə bağlı məlumatın təqdim olunması;

32.5.4. oyunlarda və ya lotereyalarda iştirak etməyənlərin nüfuzdan salınması.

32.6. İdman mərc oyunlarının, lotereyaların reklamı telekommunikasiya, kütləvi informasiya, nəqliyyat vasitələrində, açıq məkanda olan reklam daşıyıcılarında yerləşdirilə bilər. İdman mərc oyunlarının, lotereyaların açıq məkanda reklamı uşaq və təhsil müəssisələrindən azı 100 metr kənarda olan reklam daşıyıcılarında yerləşdirilir.

32.7. Keçirilməsi "Bədən tərbiyəsi və idman haqqında"

Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə qadağan edilmiş idman mərc oyunlarının və "Lotereyalar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə qadağan edilmiş lotereyaların reklamına yol verilmir.

Ekspertlər qeyd edirlər ki, bu kimi fəaliyyətlərin cəmiyyət üzərində təsiri təkcə iqtisadi deyil, həm də mənəvi baxımdan dağıdıcıdır. Xüsusilə gənc nəsil bu oyunların asılılığına düşərək, həm vaxtını, həm də pulunu itirir, ailə münasibətlərində və şəxsi həyatında problemlər yaşayır. Buna görə də qanunsuz mərc və qumar oyunlarının təbliğatına qatılan məşhur şəxslərin məsuliyyəti daha da artır. Cəmiyyət onlardan nümunəvi davranış gözləyir və belə fəaliyyətlərin əleyhinə çıxmalarını tələb edir.

Hüquq-mühafizə orqanları isə bu məsələyə qarşı daha sərt tədbirlər görməyi, həm qanunsuz platformaların fəaliyyətini dayandırmağı, həm də onların təbliğatçılarını məsuliyyətə cəlb etməyi planlaşdırır. Qanunsuz mərc və şans oyunları ilə mübarizədə cəmiyyətin bütün təbəqələrinin birgə hərəkəti vacibdir.

Xatırladaq ki, bir neçə il əvvəl də bir sıra məşhurların mərc oyunlarını təbliğ, reklam etdiyi barədə məlumatlar yayılmışdı. Onların arasında Damlə, Sevil və Sevinc bacıları, Kamil Zeynəli, Afaq Aslan, Feyruz Məmmədov, Nadir Qafarzadə və digərlərinin adları çəkilirdi. Şikayətlər var idi ki, bu məşhurlarla bağlı niyə tədbirlər görülmür? Bəs indi hüquq-mühafizə orqan-

ları adları hallanan məşhurlardan kimləri araşdırır?

Adi qanunsuz mərc oyunlarının reklamı ilə bağlı hallanan müğənni Damlanın prodüseri Şamil İbrahimov iddialara cavab olaraq "Yeni Müsavat"a açıqlamasında bildirib: "İndi yayılan məlumat yanlışdır. Bu məsələ 4 il əvvəl olub. Belə ki, pandemiya yeni başlamışdı, işsiz vaxtlarımız idi və müğənni Damlə həmin mərc oyunları ilə bağlı videoya çəkilmişdi. Biz bilmirdik ki, bu məsələ qadağandır, qeyri-qanunidir. Buna görə müğənni Damlanı hüquq-mühafizə orqanlarına çağırıdılar, Nərimanov Rayon Məhkəməsində iş qaldırıldı, cərimə kəsildi. Cəriməni ödədik, bildirdik ki, bir də belə olmayacaq və bir daha təkrarlamadıq. Onu da qeyd edirəm ki, Nərimanov Rayon Məhkəməsində Nadir Qafarzadə, Sevinc-Sevil bacıları və digər mərc oyunları ilə bağlı paylaşım edənlər də vardı. Yəni mətbuatda indi yayılan məlumatlar 4 il əvvəlki məlumatlardır".

Adi hallanan aktyor Azər Aydəmir Bizim.media-ya açıqlamasında heç vaxt bu cür reklam etmədiyini və etmək fikri olmadığını qeyd edib: "Mən elə bir şey etməmişəm, adım orada səhvən hallanıb. Orada biriki həmkarımın və Xatirə Yüzbəyovanın da adı var. Mən inanmıram ki, o da belə bir şey etsin. Mənə elə gəlir ki, bu ümumi məlumat səhvdir. Vaxt keçəcək biləcəyik. Yəqin adları qarışdırdıqları üçün üzr istəyərlər".

Q Xatirə GƏRAY, "Yeni Müsavat"

sab edir: "Ukraynada baş verənlər, xüsusən də Kiyevə qarşı planlaşdırılan hava hücumları ciddi təhlükələrin yaxınlaşdığını göstərir. Xarici diplomatların şəhəri tərk etməsi və səfirliklərin fəaliyyətini dayandırması vəziyyətin gərginliyini daha da artırır. Bir çoxları Trampın seçilməsindən sonra qısa zamanda münaqişənin dondurulacağını düşünsə də, atılan son addımlar bunun belə asan baş verməyəcəyini göstərir. Çünki Böyük Britaniya və Fransa kimi ölkələr hələ də

Rusiyanın raketı 10 dəqiqəyə Kiyevə çatır

Rusiyanın RS-26 "Rubej" qitələarası ballistik raketı buraxılsa, Kiyevə 8-10 dəqiqəyə çatacaq.

Axar.az xəbər verir ki, bunu Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargah rəisinin keçmiş müavini, hərbi ekspert İqor Romanenko bildirib.

Onun fikrincə, Qərbin tədarük etdiyi "Patriot" və "SAMP-T" hava hücumundan müdafiə sistemlərinin təhlükənin öhdəsindən gəlib-gəlməyəcəyi sual altındadır:

"Konvensiya baxımından biz qeyri-nüvə silahları ilə məşğul oluruq. "Rubej" adı ballistik raketdən qat-qat güclüdür, lakin hava hücumundan müdafiə mütəxəssisləri "Xəncər"ləri vurmağı öyrəniblər. İndi yeni bir raket peyda oldu, ruslar ondan Ukraynadakı "qərarqəbuletmə mərkəzlərinə" təsir etmək üçün istifadə etmək istəyirlər. Qlobal vəziyyəti nəzərə alaraq, onunla zərbə ehtimalı yüksəkdir".

Bu halda Azərbaycan qırıcıları havaya qaldıracaq

"Dövlət sərhədini pozan hava gəmilərinə və uçuş aparatlarına qarşı hava hücumundan müdafiə qoşunlarının növbətçi qüvvə və döyüş texnikasının tətbiqi edilməsi Qaydaları"nda dəyişiklik edilib.

Bu barədə baş nazir Əli Əsədov müvafiq qərar imzalayıb.

Qaydaya əsasən, tanınmamış, kiçikölçülü, kiçiksürətli, alçaqdan uçan hədəfin Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədini keçməsi radiolokasiya vasitələri ilə (adi gözlə müşahidə edilməsi haqqında məlumat alınmışda) aşkar edildikdə hava hücumundan müdafiə komanda məntəqəsinin müvafiq əməliyyat növbətçisinin qərarı ilə həmin hədəfin ehtimal olunan marşrutu üzrə hava hücumundan müdafiənin növbətçi qüvvə və döyüş texnikası 1 nömrəli döyüş hazırlığı vəziyyətinə gətirilir.

Yeni qaydaya əsasən, havaya bir-birinin ardınca lazımı miqdarda növbətçi qırıcı təyyarələr, qırıcı bombardmançı təyyarələr, vertolyotlar, habelə Dövlət Sərhəd Xidməti, hərbi-dəniz qüvvələri, mülki aviasiya şirkəti tərəfindən ayrılmış təyyarələr və vertolyotlar qaldırılır, yerüstü müşahidə postlarının sayı artırılır.

Dəyişikliyə görə, Könüllü Hərbi Vətənpərvərlik Texniki İdman Cəmiyyəti bu işlərə cəlb edilməyəcək.

təndəşlərə təhlükəsizliklə (300 km), Branyskdan bağlı çağırışlar edilməsi Moskvaya qədər məsafə isə 216 mildir (348 km). Yəni Rusiya paytaxtı üçün təhlükə görərsə, Kiyevə sərt ləndə olub, dünyada birincidir. ABŞ-ın 5044 nüvə başlığı varsa, Rusiyada bu say 5580-dir. Bu, dünyadakı toplam nüvə başlıqlarının 45,4%-i deməkdir. Odur ki, Rusiyanın nüvə təhdidi dünya üçün yetəri qədər təhlükəlidir. Baydenin ən son qərarı və Rusiyanın dərinliklərini vurmaqla bağlı razılığı Rusiyanı yeni doktrina qəbul etməyə vadar edən amillərdən biri kimi qiymətləndirilə bilər. Bu qərarın elanından sonra Rusiya XİN-in rəhbəri Lavrov bugünlərdə başa çatmış G20 Sammitində dedi ki, bu, Qərbin müharibəni eskalasiya arzusunun nümayiş etdirir. Belə ki, bu qərardan sonra Ukrayna Rusiyanın dərinliklərinə hücum etməyə başlayıb və sərhəddə yerləşən Bryanskı vurub. Lakin verilən qərar gələcəkdə daha dərin hücumlar üçün motiv təşkil edir. Belə ki, ATACMS-in maksimum hücum məsafəsi 190 mil

Ukrayna paytaxtında yaşayan azərbaycanlı son vəziyyəti danışdı

Kiyevdən diplomatik qaçış - Rusiya Ukraynaya nə atacaq ki?

Rusiyanın Kiyevə gözlənilən kütləvi hava hücumu fonunda ABŞ, İspaniya, İtaliya və Yunanıstan səfirliklərini bağlayıb. Kiyevə gözlənilən hava hücumu fonunda qeyd olunan ölkələrin diplomatik nümayəndəlikləri ziyarətçilərə xidmət göstərmədiklərini açıqlayıb.

Azərbaycanın Ukraynadakı səfirliyi bu ölkədə yaşayan vətəndaşlarımıza çağırış edib. Müraciətdə bildirilir ki, təhlükəsizlik risklərinin artması ilə bağlı yayılmış məlumatları nəzərə alaraq 21-22 noyabr tarixlərində konsulluq qəbulu aparılmayacaq.

Kiyevdə yaşayan Kiyev Azərbaycanlıları Konqresi İdarə Heyətinin üzvü, jurnalist Ceyhun Məmmədov səfirliklərlə bağlı verilən qərarlardan narahət deyil. O, vəziyyəti bu cür izah etdi: "Bu gün Ukraynada olan vəziyyət 2022-ci ilin 24 fevralında olan vəziyyətdən daha təhlükəli deyil. Ukrayna ordusu bu gün silah, peşəkarlıq, kəşfiyyat məlumatlarının toplanması baxımından daha üstündür. Hava hücumundan müdafiə qüvvələri daha güclüdür. Rusiya qüvvələri tərəfindən son 3-4 gün ərzində Ukraynaya gənişmiqyaslı raket zərbələri endirildi. Amma bunlardan Rusiya istədiyi effekti ala bilmədi. Ötən ilin qışında da Ukraynada enerji böhranının yaranması üçün Rusiya çoxlu cəhdlər etdi, amma istədiyinə nail ola bilmədi. Ağ Evdə və Avropadakı Ukrayna tərəfdarları icazə verdilər ki, Rusiya ərazisindəki hədəflər vurulsun. Dü-

şünürəm ki, səfirliklərin fəaliyyətinin Kiyevdə dayanandırılması Qərbin uzaqmən-zilli raketlərlə Rusiya ərazindəki hədəflərə zərbə endirməyə icazə verməsi ilə bağlıdır. Çünki Rusiyanın buna necə cavab verəcəyi məlum deyil. Rusiya indiye qədər etdiyindən daha artıq addım ata bilməyəcək. Bunun üçün başqa yolları da qalmayıb. Əslində atom bombası variantı qalıb. İndiki məqamda da Rusiyanın ona əl atacağını düşünmürəm. Rusiya tərəfi Şimali Koreyadan əsgər təminatına başlayanda Qərb buna qarşılıq verərək, Ukraynaya bu cür icazə verdi. Sadəcə, səfirliklərlə bağlı ehtiyat addımları atmağa da məcburdur. Açıqı, Rusiya tərəfindən Ukrayna üzərində ciddi üstünlük qazanmış gözləmirəm. Rusiya nüvə silahı istisna olmaqla, edə biləcəyini maksimum edib. Amma əsas hədəflərinə çatma bilməyib. Düzdür, Ukrayna qurbanlar verir. Lakin unutmayaq ki, Rusiya da zaman keçdikcə ilkin hədəflərindən uzaqlaşır, qarşısında isə güclənən Ukrayna ordusu var. Ukrayna daxili düşmənlərdən yavaş-yavaş təmizlənir. Ukraynanın Qərb tərəfdarları daha ağıllı addımlar atmağa

Ceyhun Məmmədov

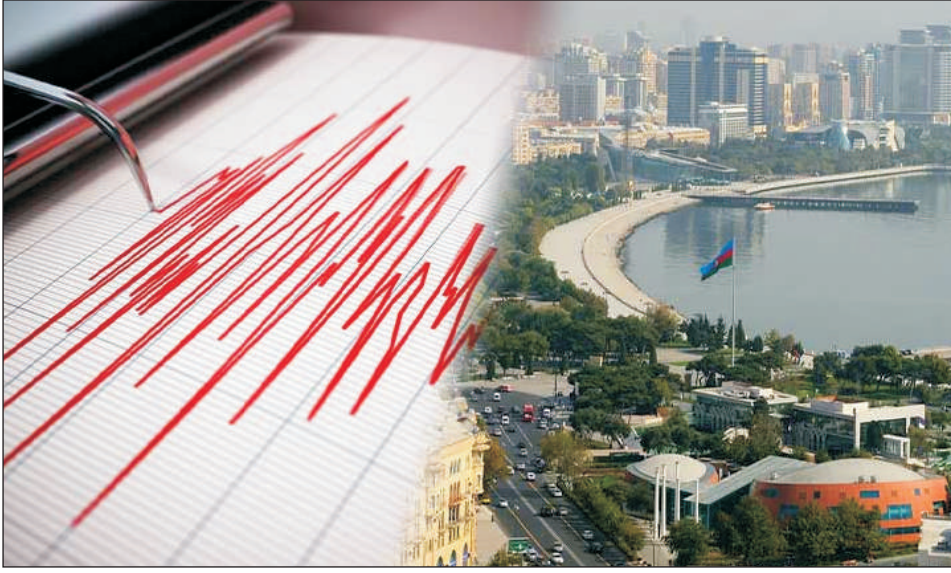
başlayıblar. Bundan sonrakı gözləntim ancaq Ukraynanın qələbəsidir, irəli addımlardır, Ukrayna xalqının qələbəyə olan ümidlərinin daha da artmasıdır. Trampın gəlişi düşünürəm ki, Ukraynanın lehinə olacaq. Artıq xəbərlər gedir ki, Bayden Ukraynaya Rusiyanın daxilindəki hədəfləri vurmağı üçün icazəni Trampı məlumatlandıraraq verib. Tramp da bunu dəstəkləyib. Bu addımlar göstərir ki, Tramp Amerikanın Ukraynaya dəstək siyasətini davam etdirəcək. Doğrudur, bundan sonra müharibə daha da şiddətlənə bilər. Amma bundan sonrakı proseslərin Ukraynanın xeyrinə olacağını düşünürəm".

Ağ Partiya başqanının müavini, siyasi şərhçi Kamran Məmmədli istənilən halda bu məsələdə Azərbaycan tərəfin neytrallığını qorumasını daha vacib he-

Ukraynaya dəstəyini davam etdirir və münaqişənin dondurulmasını istəyirlər. Azərbaycan vətəndaşları təhlükəli ərazilərdən təxliyə olunmalıdır. Bundan öncə Ukraynadakı səfirimiz Elmira Axundovanın biabırçılığı və ölkədən qaçması yadımdadır. Eyni halın təkrarlanması və vətəndaşlarımıza maksimum xidmətin həyata keçirilməsi səfirliyimizin bir-baş əsas işi və prioriteti olmalıdır".

Beynəlxalq münasibətlər üzrə şərhçi Şəhla Cəlilzadə Rusiyanın bugünlərdə qəbul etdiyi bir qərarın Qərb dünyasını qorxuya saldıqlığını söylədi: "Putin bugünlərdə Rusiya Federasiyasının yeni nüvə doktrinasını qəbul etdi. Bütün Qərb mediası həyəcan içərisində bunun nüvə silahından istifadə ehtimalını artırdığını yazır. Səfirliklərin bağlanması, və-

□ **Cavansir ABBASLI,**
"Yeni Müsavat"

Amerikanın İqlim Tədqiqatları İnstitutunun alimləri iqlim dəyişikliyi son altı ildə qasırğaların gücünü artırdığını müəyyən ediblər.

Tədqiqat "Environmental Research: Climate (ERC)" elmi jurnalında dərc olunub.

Mütəxəssislər 2019-2024-cü illərdə Atlantik okeanında baş verən fırtınaları təhlil ediblər. Ölçmələr göstərib ki, bu dövrdə fəlakətlər zamanı küləyin orta sürəti 29 km/saat (8 m/s) artıb.

2019-cu ildən bu günədək səkkiz fırtına - "Umberto", "Zeta" (2020-ci il), 2021-ci ilin "Sem v Larry", 2022-ci ilin "Erl", 2023-cü ilin "Franklin" və 2024-cü ilin "Rafael"i külək sürətini azı 40 km/saat artırır. "Umberto" və "Zeta" maksimum 50 km/saat sürət əlavə

Zəlzələlərin artmasının səbəbləri bilindi

Fikrət Cəfərov: "Əsas amillər Günəş və Yerin mantiyasında baş verən proseslərdir"

edib.

Qırx qasırğa üçün isti dəniz suyu növbəti güc kateqoriyasına keçməyə imkan verib. Bu ilin noyabr ayında tropik "Rafael" fırtınası da daxil olmaqla, üç fırtınada iqlim amili küləyin sürətini bir anda iki kateqoriyaya artırır.

Tədqiqatçıların fikrincə, son altı ildə öyrənilən fırtınaların 85%-də müəlliflər bu təbii fenomenin gücündə iqlim dəyişikliyi izləri-

ni görüblər. Əvvəlki araşdırmalar göstərib ki, iqlim dəyişikliyi qasırğaların daha da güclənməsinə və daha yavaş hərəkət etməsinə səbəb olub, nəticədə daha da çox yağış yağıb.

Maraqlıdır, iqlim dəyişikliyi dəhşətli zəlzələlərlə səbəb ola bilər?

Mövzu ilə bağlı Cebheinfo.az-a açıqlama verən **ekoloq Fikrət Cəfərov** bildirib ki, zəlzələyə təsir göstərən əsas amillər Gü-

nəş və Yerin mantiyasında baş verən proseslərdir: "Bildirim ki, bu iki prosesin bir-biri ilə əlaqəsi var. Onların verdiyi məlumatlar bir neçə elmi və siyasi hesabatlarda öz əksini tapır. Doğrudan da zamanla zəlzələlərin sayı artacaq. Bu təbii proseslərin arasında fasilə də azalacaq. Ayda 2-3 dəfə belə fırtına və ya hansısa sel yağışları yağacaq. Bunu hamı bu gün təsdiq edir.

Ancaq Azərbaycana birinci növbədə birbaşa təsir göstərən iki global məsələ

mir. Ona görə bizdə bu həddindən çox böyük problemdir. Kürün və yeraltı suların səviyyəsi aşağı düşür. COP29-da bütün bunlar müzakirə olunur. Azərbaycanın təşəbbüsü ilə Xəzəryanı ölkələr, Qafqaz ölkələri, Mərkəzi Asiya ölkələri birlikdə sudan səmərəli istifadə ilə bağlı fikirlərini səsləndirirlər. İkinci global problem Azərbaycan üçün Xəzərin səviyyəsinin azalmasıdır. Bu iki proses bir-biri ilə əlaqədardır. Xəzər gölünə suyun yığılması birbaşa Ru-

yiylər həyata keçirərək onun təsirini azaltmaq imkanları yarada bilərlər".

Ekoloq qeyd edib ki, Günəş aktiv olanda zəlzələlər artır: "Belə bir teoriya var ki, Xəzərin səviyyəsi birbaşa tektonik proseslərdən asılıdır. Su çox olanda yükü dibinə çoxaldır və dib aşağı düşür. Su azalandan sonra yenidən başlayır qalxmağa. Ancaq bu heç bir elmi əsasla təsdiqlənməyib, sadəcə, fikirdir. Bununla bağlı ya ciddi elmi tədqiqatlar aparmaq lazımdır, ya da bu fikir yan-

lışdır. Zəlzələyə Günəş təsir edir. Deməli, Günəş aktiv olanda o, həddindən çox plazmanı kosmosa atır. Bu zaman o plazma Yerin altındakı maqmaya təsir göstərir və onu aktivləşdirir.

Günəş aktiv olanda zəlzələlər də artır. Ancaq bu təbii prosesdir. Onun periodikası var. 11-12 ildən bir aktivləşir və zəlzələlər və vulkanların güclənməsinə səbəb olur".

Sertifikasiya növbəsi onlara çatır

Ekspert məktəb psixoloqlarını niyə savadlı mütəxəssis hesab etmir?

Məktəb psixoloqları sertifikatı almadan keçirilməlidir. Bu Milli Məclisin deputatı Mehriban Vəliyeva parlamentin Aqrar siyasət, Ailə, qadın və uşaq məsələləri, Elm və təhsil komitələrinin birgə iclasında gələn ilin büdcə zərfinin müzakirəsi zamanı deyib. O qeyd edib ki, orta təhsil müəssisələrində psixoloqların xidməti, kadr çatışmazlığı məsələsi gündəmə gətirilir: "Psixoloqlar məktəblərə şagird sayına görə qəbul oluna bilər. Lakin burada əsas məsələ peşəkarlıq və stimullaşdırıcı addımların atılmasıdır".

Məsələ ilə bağlı təhsil eksperti Məzahir Məmmədli Cebheinfo.az-a açıqlamasında bildirib ki, ümumtəhsil müəssisələrində psixoloq məsələsi problem olaraq qalır: "Son 5 ilə qədər məktəb psixoloqları qeyri-ixtisas sahibləri və məktəb rəhbərliyinə yaxın olan şəxslərdən seçilib. Son vaxtlar məsələyə ciddi yanaşılır. Bu peşəyə ixtisaslı kadrların seçilməsi gündəmədir. Digər müəllimlər

sertifikasiyadan keçirilsə, psixoloqlar da öz növbəsində bu prosesə cəlb edilməlidir".

Ekspert qeyd edib ki, hazırda hər 500 şagird üçün bir psixoloq ayrılır: "Lakin bəzi məktəblərdə bu qayda pozulur. Sayı 2000-ki keçən məktəblərdə cəmi iki psixoloqun fəaliyyət göstərməsi halları var. Düşünürəm ki, hər yüz şagirdə bir psixoloqun təyin edilməsi daha yaxşı olar. Çünki yaşadığımız dövrdə kifayət qədər gərgin həyat təzi həm şagirdlərə, həm də müəllimlərə təsir edir. Bu zərurət nəzərə alınaraq, hər 100 və ya 200 şagirdə bir psixoloqun təyin edilməsi vacibdir".

Tanınmış psixoloq Gülnar Orucova isə məsələyə münasibətdə bildirib ki, şəhər məktəblərində əsasən 1500-2000 şagird olur: "Hər sinifdə 25 uşaq olduğunu nəzərdə tutaraq. Əv-

vəllər sinifdə 5 uşağa problem olurdusa, günü-müzdə daha çox uşağa problem olma ehtimalı yüksəlib. Çünki uşaqların telefona marağı səbəbindən aqressiya, bullinq halları artır. Eyni zamanda valideyn-övlad münasibətlərində gərginlik var. Eləcə də aşağı siniflərdə bəzi uşaqlarda inkişaf ləngimə-

sini də nəzərdən qaçırmamalıyıq. Əvvəllər müəyyən problemləri olan uşaqları məktəbə qoymurdular, hazırda müəyyən qaydalar çərçivəsində onlar da orta məktəbdə oxuya bilirlər. Bu uşaqların da müəyyən davranış pozuntuları olur. Təbii ki, bu şagirdləri məktəbdən təcrid edə bilmərik, onlar da cəmiyyətə inteq-

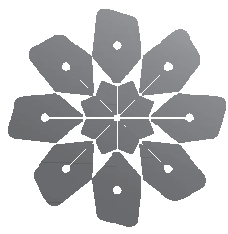
rasiya edilməlidir. Lakin bir psixoloq bu qədər şagirdlə maraqlana bilərmi? Təbii ki, yox".

Psixoloq vurğulayıb ki, ibtidadi siniflərə minimum iki psixoloq təyin edilməlidir: "Çünki ibtidai siniflərdə uşaqların sayı çox olur. Yuxarı siniflərdə problemli uşaqların sayı nisbətən azalır. Qeyd edim ki, ek-

sər orta məktəb psixoloqları təkcə nəzəriyyəni oxuyurlar, lakin terapiyadan xəbərləri olmur. Standart testlərdən istifadə edərək şagirdlərə "kömək edirlər".

Mən orta məktəbdə psixoloq kimi işləmişəm, sonra isə ayrılmışam. Çünki orta məktəbdə psixoloq davamiyyət yoxlayan, kuryer vəzifəsini icra edir. Bir sözlə, psixoloq öz işindən başqa digər işləri görür. Bunun da səbəbkarı orta məktəb direktorları və müavinləri olur. Direktorlar məktəbdə üstün mövqedə olduqlarını göstərmək üçün işçilərini hər kəsin içində tənqid edirlər. Bununla yanaşı, müəllimlər repetitorluq niyyəti ilə məktəbdə dərs keçmirlər, sadəcə, günlərini keçirirlər. Məktəb artıq uşaqların əyləndiyi bir yerə çevrilib".

Ekspert məktəb psixoloqlarını savadlı mütəxəssis hesab etmir: "Onlar heç bir təlimə, terapiyaya qatılmırlar. Dövlət də bunun üçün şərait yaratmalıdır ki, psixoloqlar terapiyaya qatılsınlar. Terapiyanın 1 modulu 600 manat, 4 modulu 2400 manatdır. Məktəb psixoloqunun aldığı məşğul terapiyaya qatılmağa imkan verir?"

**Azərbaycan
Respublikasının
Mədianın İnkişafı
Agentliyi**

Regionların sosial-iqtisadi inkişafının təşviq edilməsi

Beynəlxalq təşkilatlar 2025-ci ildən neftin qiymətinin ucuzlaşacağını proqnozlaşdırırlar. Ekspertlər bildirirlər ki, 2030-cu ilə qədər, ümumiyyətlə, neft kimi resurslar tükənəcək. Xüsusilə neftdən asılı ölkələr qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsində maraqlı olmalıdır.

Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun inkişafı ilə bağlı mütəxəssislər bir sıra təkliflər irəli sürürlər. Ölkədə sənaye parklarının qurulması, azad iqtisadi zonaların yaradılması, vergi güzəştləri və əlverişli biznes mühitinin təmin edilməsinin xarici və daxili investisiyaları cəlb etmək üçün vacib olduğunu bildirirlər. İnfrastruktur layihələri, o cümlədən nəqliyyat və logistika sahələrinin genişləndirilməsi iqtisadiyyatı şaxələndirir və ölkəni ticarət mərkəzinə çevirir.

Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və ixracının da əsas prioritetlərdən olduğu qeyd edilir. Bu sahənin daha səmərəli inkişafı üçün modern texnologiyaların tətbiqi, suvarma sistemlərinin təkmilləşdirilməsi və məhsuldarlığın artırılması üzərində işlər aparılmalıdır.

Eləcə də informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) inkişafı yeni iş yerlərinin yaradılması, innovasiyaların dəstəklənməsi baxımından mühüm rol oynayır. Texnoparklar və startap ekosistemlərinin təşviqi bu sahədə potensialı artırır.

Turizm sektoru Azərbaycanın qeyri-neft sektorunun mühüm hissəsidir. Bu sahədə beynəlxalq standartlara uyğun

xidmətlərin yaradılması, infrastrukturaların genişləndirilməsi və turizm marşrutlarının inkişafı tələb olunur. "Made in Azerbaijan" brendinin təşviqi və yerli istehsalın beynəlxalq bazarlara çıxışı üçün dövlət dəstəyi artırılmalıdır.

Bəs bu istiqamətlərdən hansı regionlarda inkişaf etdirilə bilər? Bu həm də regionların sosial-iqtisadi inkişafı üçün töhfə ola bilər. Azərbaycanda hansı bölgə və rayonda bunları həyata keçirmək olar?

İqtisadçı Eyyub Kərimli mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a deyib ki, Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun inkişafı regionların potensialından asılı olaraq istiqamətləndirilə bilər: "Hər bir regionun öz spesifik xüsusiyyətləri və üstünlükləri olduğu üçün onların inkişafı sahəsində diferensial yanaşma tətbiq edilməlidir.

Misal üçün, Sumqayıt Sənaye Parkı artıq fəaliyyət göstərir, amma burada yeni texnologiyalar və istehsal müəssisələrinin genişləndirilməsi mümkündür. Ələt Azad İqtisadi Zonası da beynəlxalq ticarət və logistika üçün əhəmiyyətli bir mərkəz ola bilər. Ələt limanı vasitəsilə tranzit imkanları artırıla bilər.

Kənd təsərrüfatı və emal sənayesi isə Aran regionunda

Regionların inkişafı

YENİ ÜSAVAT
N 211 (8584) 22 noyabr 2024

Bu bölgələrə diqqət artırılmalıdır

İqtisadçı: "İşğaldan azad edilmiş ərazilər iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi baxımından böyük potensiala malikdir"

inkişaf etdirilə bilər. Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı bölgəyə xarici və daxili investisiyaların cəlb edilməsini asanlaşdırır. Ağdam sənaye parklarının qurulması ilə emal sənayesi və istehsal müəssisələrinin inkişafı təmin edilə bilər. Zəngilan Zəngəzur dəhlizi vasitəsilə beynəlxalq ticarət və logistika mərkəzi kimi fəaliyyət göstərə bilər.

Bu ərazilərdə "Ağıllı şəhər" və "Ağıllı kənd" konsepsiyası həyata keçirilir. Zəngilan və Ağdam kimi ərazilərdə texnologiya əsaslı innovasiya mərkəzləri və texnoparklar yaradıla bilər. Bu yanaşma həm regionun yenidən qurulmasını sürətləndirəcək, həm də startap ekosistemini genişləndirəcək.

Zəngəzur dəhlizi bölgənin beynəlxalq ticarət və tranzit mərkəzinə çevrilməsi üçün strateji əhəmiyyət daşıyır. Dəhliz boyunca nəqliyyat və logistika infrastrukturunun genişləndirilməsi vacibdir.

Bərpa olunan dəmir yolları və yeni avtomobil yolları bu əraziləri digər regionlarla əlaqələndirəcək, iqtisadi fəallığı artıracaq.

Kəlbəcər, Laçın və Zəngilan su elektrik stansiyaları üçün əlverişli çay və dağ massivlərinə malikdir. Bərpa olunan enerji layihələri bu bölgələrdə dayanıqlı inkişaf üçün baza yaradır. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur "yaşıl enerji zonası" kimi inkişaf etdirilir. Günəş və külək enerjisindən istifadə genişləndirilə bilər".

(Berdə, Ağcabədi, İmişli) inkişaf etdirilə bilər. Bu torpaqlar əkinçilik və heyvandarlıq üçün münbitliyi ilə seçilir. Burada müasir suvarma sistemlərinin qurulması və emal müəssisələrinin yaradılması məhsuldarlığı artırır.

Şəki-Zaqatala isə əsasən çayçılıq, tütünçülük və qoz-fındıq istehsalı üçün ideal bölgədir. Bu məhsulların ixrac bazarlarına çıxarılması məqsədilə emal zavodları inşa edilə bilər".

İqtisadçı qeyd edir ki, işğaldan azad edilmiş ərazilər Azərbaycanın iqtisadi inkişafı və qeyri-neft sektorunun şaxələndirilməsi baxımından böyük potensiala malikdir: "Bu bölgələrdə də müxtəlif istiqamətlərdə fəaliyyətlər həyata keçirərək

iqtisadiyyatın inkişafına və məcburi köçkünlərin bölgələrə qayıdışına dəstək olmaq mümkündür. İşğaldan azad olunmuş ərazilər kənd təsərrüfatı üçün geniş ərazilərə malikdir. Ağdam, Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilanda taxılçılıq, pambıqçılıq, bağçılıq və üzümçülük ənənəvi olaraq inkişaf etmiş sahələrdir. Suvarma sistemlərinin bərpası və müasir kənd təsərrüfatı texnologiyalarının tətbiqi məhsuldarlığı artıracaq.

Zəngilan və Qubadlı fındıqçılıq, tütünçülük və arıçılıq üçün əlverişli ərazilərdir. Burada emal müəssisələrinin yaradılması vacibdir. Kəlbəcər və Laçın əsasən heyvandarlıq və süd məhsulları istehsalı üçün çox əlverişli bölgələrdir. Əlavə olaraq, balıqçılıq üçün su höv-

zələrinin inkişaf etdirilməsi mümkündür.

Eyni zamanda azad edilmiş ərazilər zəngin təbii və tarixi irsə malikdir, bu da turizm sahəsində böyük potensial yaradır. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilən Şuşa musiqi festivalları, tarixi turizm və mədəni tədbirlər üçün ideal məkandır.

Kəlbəcər və Laçın isə dağ turizmi, ekoturizm və sağlamlıq turizmi (mineral bulaqların olduğu ərazilər) üçün əlverişlidir. Kəlbəcərdə İstisu sanatoriya-sının bərpası bu sahəni canlandırır.

Daha sonra, Ağdam və Füzulidə tarixi və mədəni irsin tanınması məqsədilə xüsusi marşrutlar təşkil edilə bilər. Eləcə də Füzuli azad iqtisadi zona və logistika mərkəzi kimi

coş ayrılmalıdır?

Nəqliyyat eksperti Aslan Əsədov "Bakı-Xəbər"ə şərhində bildirib ki, ictimai nəqliyyatda subsidiyanın artırılması gözlənilən idi: "Məlumdur ki, şəhərdə müşahidə olunan tıxacların uzunluğu artmaqda davam edir. Bu da çətinliyə səbəb olur. Bununla bağlı müəyyən addımların atılması vacib idi".

Ekspert hesab edir ki, elektroavtobusların gətirilməsinə ehtiyac var. Bəllidir ki, bu nəqliyyat vasitələri atmosfərə az ziyan verir: "Bununla yanaşı, iritutumlu şəhərrətrafi və şəhəri birləşdirən avtobuslar gətirilməlidir. Son vaxtlar şəhərin mərkəzi ərazilərində tramvay və trolleybusların layihələndirilməsi ilə bağlı anons verildi. Bu, ilkin olaraq bulvar ərazisini əhatə edəcək. Ehtimal edilir ki, dənizkənarı bulvarla Ağ Şəhəri birləşdirən nəqliyyat vasitəsi olacaq. O cümlədən işğaldan azad edilmiş ərazilərdə yeni av-

tobusların gətirilməsi və istifadəyə verilməsi planlaşdırılır. Bu səbəbdən də məlum sahəyə subsidiyanın ayrılması gözlənilən idi".

Nəqliyyat məsələləri üzrə ekspert Yasin Mustafa hesab edir ki, bu sahəyə hər zaman dövlət dəstəyi vacibdir: "İctimai nəqliyyat faydalı çalışmır, gəlirli sahə deyil. Bu sahəyə hər zaman dövlət dəstəyi olmalıdır ki, tələblərə, vətəndaşların arzu və istəklərinə uyğun həm nəqliyyat vasitəsi, texniki təchizatı və s. məsələlərlə bağlı normal şəkildə fəaliyyət göstərsin. Yeni nəqliyyat vasitələrinin alınması daha vacibdir, eyni zamanda infrastrukturun qurulmasında, təbiiqlərin yaradılmasında və s. perspektivdə nəzərdə tutulan işlərin həyata keçirilməsində dövlət dəstəyi vacibdir. Ümumiyyətlə, ictimai nəqliyyatın işinin təkmilləşdirilməsi bu tıxaclardan qurtulmaq üçün bizim yeganə çıxış yolumuzdur".

İctimai nəqliyyat üçün büdcədən 150 milyon manat

Ekspert: "İctimai nəqliyyatın işinin təkmilləşdirilməsi tıxaclardan qurtulmağın yeganə yoludur"

2025-ci ildə Azərbaycanda dövlət büdcəsindən hüquqi

şəxslərə digər subsidiyalar üzrə 298,6 milyon manat ar-

tim nəzərdə tutulur. Bu barədə Hesablama Palatasının

"2025-ci il dövlət büdcəsi haqqında" qanun layihəsinə verdiyi rəyde bildirilir.

Qeyd edilir ki, əsasən ictimai nəqliyyatda islahatlarla bağlı 150 milyon manat subsidiya proqnozlaşdırılması dövlət zəmanəti verilmiş kreditlərin faizinin subsidiyalaşdırılması xərclərinin 59,2 milyon manat (36,3 dəfə), Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyinə ayrılacaq subsidiyanın 41,6 milyon (9,4 % artımla) nəzərdə tutulması ilə bağlıdır.

Görəsən, bu subsidiya ictimai nəqliyyatın hansı istiqamətlərinin fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması üzrə daha

MUSAVAT

Son səhifə

N 211 (8584) 22 noyabr 2024

NOYABR

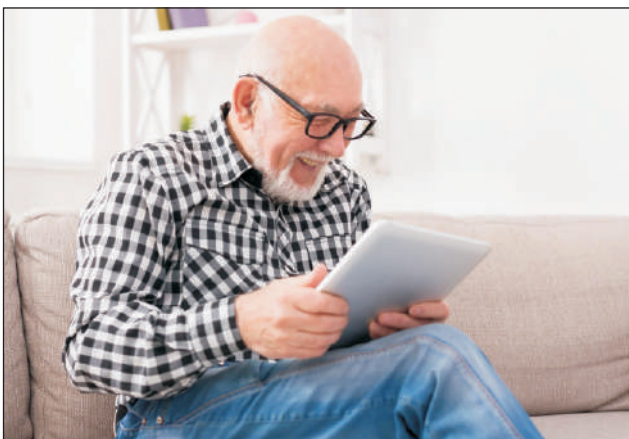

ABS-da polis iti qadına bir milyon dollar "qazandırdı"

ABS-da polis iti tərəfindən başının dərisi soyulmuş qadın bir milyon dollar məbləğində təminat alacaq. Məlumat görə, 2020-ci ilin fevral ayında Talmika Bates adlı qadın kosmetika mağazasından oğurluq etməkdə şübhəli bilinərək axtarışda olub. Ehtimal edilən oğru qadın kolların arasında gizləniib, lakin polisə xidmət edən alman çoban iti tərəfindən aşkar edilib. İt qadının başından dişləyib və onu yaralayıb. Daha sonra qadının başındakı parçalanmış yarıya 200-dən çox tikiş atılıb. Həmçinin ona yüngül kəllə-beyin travması, yüngül posttravmatik beyin sindromu və posttravmatik stres pozğunluğu diaqnozu qoyulub.

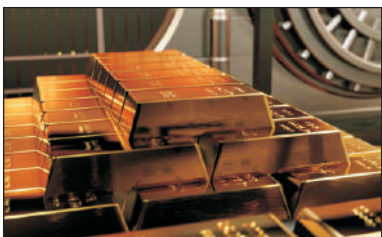
Qadının vekili iddia edib ki, it polis zabitanın gözü qarşısında müvəkkilini parçalamağa davam edib və bu zaman polis heyvanı dayandırmaq üçün heç bir əmr verməyib. Sonradan onun davranışı həddindən artıq güc tətbiqi kimi qiymətləndirilib. İndi hadisənin baş verdiyi Şimali Kaliforniyanın Brentvud şəhərinin administrasiyası polis məmurlarının davranışına görə cavab verəcək. Səlahiyyətli Beytse 967 min dollar ödəməyə razılaşıblar. Yerli polis departamentinin rəisinin sözlərinə görə, hazırda onların xidmətində bir nefer də olsun iti olan polis əməkdaşı yoxdur.

İnternet yaşlıları depressiyadan xilas edir

Honq-Konq Universitetinin alimləri internetin yaşlı insanların psixi sağlamlığına təsirini araşdırıblar. Məlumat olub ki, global şəbəkənin yaşlı istifadəçiləri depressiyadan daha az əziyyət çəkirlər. Tədqiqat "Nature Human Behavior" elmi jurnalında dərc olunub. Təhlil 23 ölkədən 50 yaş və yuxarı olan 87,5 mindən çox insanı əhatə edib. Məlumat olub ki, internetdən gündəlik istifadə edən iştirakçılar internetdən daha az istifadə edən və ya istifadə etməyənlərə nisbətən daha az depressiv simptomlarla üzləşirlər. Həmçinin internetdən istifadə edənlər daha yaxşı psixi sağlamlıq vəziyyəti barədə məlumat veriblər.

Dubayda dünyanın ən böyük qızıl külçəsi təqdim olunub

Kitabı"nda yer alıb. "Dubay Qiymətli Metallar Konfransının bağlanmış mərasimində bu nailiyyəti qeyd etmək üçün "Ginnesin Rekordlar Kitabı"nın sertifikatı təqdim olunub", - mətbuat xidmətinin X sosial şəbəkəsindəki hesabındakı paylaşımnda deyilir. "Emirates Minting Factory" qiymətli metalların təmizlənməsi ilə məşğuldur və gündəlik 1 000-1 200 kq qızıl və gümüşü emal etmək və əritmək qabiliyyətinə malikdir.

Kembridge lüğəti "ilin sözü"nü açıqlayıb

Kembridge İngilis Dili Lüğəti "manifest" ("manifestləşdirmək") feilini 2024-cü ilin sözü elan edib. Universitetin bəyanatında bildirilir ki, bu il Kembridge Lüğətinin saytında "manifest" sözü təxminən 130 min dəfə axtarılıb ki, bu da onu istifadəçilər arasında ən populyar sözlərdən birinə çevirib. Lüğətin tərifinə görə, "manifestləşdirmək - istədiyiniz bir şeyə nail olduğunuzu təsəvvür etməyə kömək üçün vizuallaşdırma və təsdiqləmə kimi metodlardan (bələhərəkətlərin bu nailiyyətlərin ehtimalını artıracağına inanaraq) istifadə etmək" deməkdir. Qeyd olunub ki, bu feildən əvvəlcə sosial şəbəkələr də daxil olmaqla müxtəlif özünüinkişaf qruplarının iştirakçıları istifadə etməyə başlayıblar, lakin zaman keçdikcə o, müğənni Dua Lipa və İngiltərə millisinin futbolçusu Olli Uotkins də daxil olmaqla dünya məşhurlarının leksikonuna daxil olub. Eyni zamanda Kembridge Universitetinin əməkdaşları terminin elmi hesab edilib bilməyəcəyini etiraf ediblər.

Rusiyada qorxunc hadisə: pələng insanı meşəyə sürüklədi

Rusiyanın Xabarovsk diyarında pələng adama hücum edib və onu meşəyə sürükləyib. Rusiya KİV-in xəbərinə görə, bu barədə ölkənin Daxili İşlər Nazirliyinin regional idarəsindən məlumat verilib. Məlumat görə, polis əməkdaşları hadisə yerinə gəliblər. "Bizə zəng gəldi ki, pələng bir insana hücum edib və onu meşəyə aparıb. Bu, Lazo rayonudur. Qrup artıq homin yerə yola çıxıb", - deyər qurumdan bildirilib.

Lent üzərindəki banan 6.2 milyon dollara satıldı

İtaliyalı konseptual rəssam Maurisio Kattellanın əsəri - divara yapışdırılmış banan çərşənbə günü 6,2 milyon dollara satılıb.

Bu barədə "Sotheby's" hərrac evinin X sosial şəbəkəsində səhifəsində məlumat verilib. "Dünyanın ən sensasiyalı bananı indicə 6.2 milyon dollara satılıb", - paylaşımnda deyilir. "Komedyaçı" instalyasiyasının təxmini dəyəri 1-1,5 milyon dollar arasında müəyyən edilib. Nəticədə lot Çindən olan kolleksiyaçı, TRON blokçeyn platformasının yaradıcısı Castin San tərəfindən alınıb.

"Mən indicə banan aldığımı elan etməkdən həyəcanlıyam", - Castin San X-da yazıb. "Bu, adi sənət əsəri deyil. Bu, incəsənət, memlər və kripto-valyuta cəmiyyətini əhatə edən mədəni fenomendir. Mən yaxın günlərdə bananı yeyəcəyəm və bu, unikal bədii təcrübənin bir hissəsi olacaq", - o əlavə edib.

Bunları bilirsinizmi?

- * Yeməkdən qabaq dişlərinizi fırçalasanız daha az yemək yeyəcəksiniz.
- * Hiçqırığınız tutduğu zaman 10 saniyə nəfəs almayın və 3 dəfə udqunun. Hiçqırığınız keçəcək.
- * Əgər soyuq duş altında 3 dəqiqə dayansanız, 40 kalori yandıracaqsınız.
- * Qədəhdəki şərabın keyfiyyətini öyrənmək istəyirsinizsə, qədəhi asta çalxalayın. Qədəhin içindəki çöküntü nə qədər qatıdırsa, şərab bir o qədər keyfiyyətlidir.
- * Yumurtanı qaynadarkən onun çatlamasını istəmirsinizsə, qaba yanmış kibrit qoyun.
- * Tərə qarşı dezodorantları səhər yox, gecə vurun. Bu, daha uzun müddətə qoxunun qarşısını alacaq.
- * Ütünün suyunun içinə bir az ətir vursanız, paltarlarınızdan gözəl qoxu gələcək.
- * Külqabının pis iylənməməsi üçün onu su ilə yox, zeytun yağı ilə isladın.
- * Pişiklərin divan və ya kreslonuza oturmamasını istəmirsinizsə, həmin yerə naftalin qoyun. Pişiklər onu heç sevməzlər.
- * Saçlarınızı boyadarkən üzünüzdə dəyən boyanı südə batırılmış pambıqla silin.
- * Yata bilmirsinizsə, albalı suyu için.
- * Zibil qutunuzun içinə soda və ya qabartma tozu töksəniz pis qoxunun qarşısını ala biləcəksiniz.
- * Yumurtanı qaynatdıqdan sonra qalan suyu dibçəyə tökün. Bifkilərə çox xeyirlidir.
- * Dırnaq boyasından qalan sarılığı götürmək üçün dırnağa sirkə sürün. Rəngini açacaq.
- * Mədəiniz bulanırsa, bir stəkan qəhvə için.

Almaniyada maraqlı hadisə: göyərçin 200 sürücünü yeraltı dayanacağa kilidlədi

Almaniyanın Ştutqart şəhərində qeyri-adi hadisə baş verib. Məlumat görə, yeraltı dayanacaqda yanğın signalı bütün qapıların avtomatik bağlanmasına səbəb olub və nəticədə 200 avtomobil sürücüsü içəridə qalıb. Daha sonra məlum olub ki, sistemdə göyərçin nəcisi səbəbindən nasazlıq yaranıb, sistem çöküb və bu da qısaqapanmaya gətirib çıxarıb. Bildirilib ki, həyəcan signalı işə düşsə də, yanğınsöndürmə xidməti hadisə barədə ancaq iki saat sonra - polisin xəbər verməsi ilə əgah olub. Yanğınsöndürənlər darvazalardan birini mişarla parçalayıblar və zirzəmidə kilidlənərək qapalı qalmış sürücüləri çıxara biliblər.

Sürücülərdən biri olan Abdulla Koteyçe bildirib ki, dostları ilə barda görüşdükdən sonra yeraltı dayanacaqda kilidli vəziyyətdə qalıb. Dayanacaqdan çıxmaq cəhdləri isə darvaza sisteminin sıradan çıxması ilə nəticələnib. Qeyd edək ki, hadisənin heç də bütün iştirakçıları baş verənlərə yumor hissi ilə yanaşmayıb. Belə ki, sürücülərdən biri operator şirkətindən təminat tələb edib - bütün qarajlarda ömürlük parking hüququ.

Günəş sanki ovcumuzun içində: ulduzumuzun unikal şəkilləri təqdim edilib

Avropa Kosmik Agentliyi (AKA) NASA ilə birlikdə Günəş səthinin "Solar Orbiter" kosmik aparatı tərəfindən çəkilmiş ən detallı və yüksəkkeyfiyyətli şəkillərini ictimaiyyətə təqdim edib. Bildirilir ki, kadrlar 2023-cü il martın 22-də rekord məsafədən - Günəşdən 74 milyon kilometr uzaqlıqdan çəkilib. Tam mənzərəni əldə etmək üçün alimlər 25 ayrı şəkildən mozaika düzəldiblər. Günəş diskinin orijinal şəkillərinin keyfiyyəti təxminən 8 000 pikseldir ki, bu da əvvəllər əlçatmaz olan çoxlu sayda detalları görmək imkanı verir.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: venimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnib, "Son dəqiqə" MMC-nin mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Lisensiya N: B 114
SAYI: 1.500